

T.C.
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENİSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

TÜRKİYE VE AZERBAYCAN POLİS TEŞKİLATLARININ KARŞILAŞTIRILMASI

MAHARRAM TAGHIZADE

TEZ DANIŞMANI
PROF. DR. AYTEKİN GELERİ

EDİRNE – 2021

Tezin Adı: Türkiye ve Azerbaycan Polis Teşkilatlarının Karşılaştırılması

Hazırlayan: Maharram TAGHIZADE

ÖZET

Bu çalışmada, Türkiye ve Azerbaycan polis teşkilatlarının incelenmesi ve karşılaştırılması amaçlanmıştır. Çalışmada ilk önce Türkiye ve Azerbaycan'ın kamu yönetim yapıları incelenmiştir. Polis teşkilatları buldukları ülkelerin resmi kamu kuruluşlarıdır. Bir ülkenin yönetim yapısını daha iyi anlayabilmek için kamu yönetiminin incelenmesi gerekmektedir. Bu nedenle de çalışmanın birinci bölümünde Türk kamu yönetimi, ikinci bölümünde ise Azerbaycan kamu yönetimi incelenmiştir. Üçüncü bölümde Türkiye Polis Teşkilatı, dördüncü bölümde ise Azerbaycan Polis Teşkilatı tarihsel gelişim, örgütsel yapı, eğitim, çalışma, rütbe ve terfi bakımından ele alınmıştır. Çalışmanın son bölümü olan beşinci bölümde her iki ülke polis teşkilatlarının karşılaştırması yapılmıştır. Karşılaştırma sonucunda, Türkiye ve Azerbaycan polis teşkilatları arasında birçok konuda benzerlikler ve farklılıklar olduğu ortaya konulmuştur.

Anahtar kelimeler: Türk Polis Teşkilatı, Türk Kamu Yönetimi, Azerbaycan Kamu Yönetimi, Azerbaycan Polis Teşkilatı, Polis Eğitimi, Polis Teşkilatı Örgütlenmesi.

Name of Thesis: Comparison of Turkey and Azerbaijan Police

Prepared by: Maharram TAGHIZADE

ABSTRACT

In this study, it is aimed to examine and compare the police organizations of Turkey and Azerbaijan. Police organizations are official public institutions of the countries they are located. In order to better understand the administrative structure of a country, its public administration should be analyzed. Therefore, firstly, public administration structures of both countries were analyzed. First chapter includes the public administration structure in Turkey whereas the second chapter includes its Azerbaijan counterpart. Turkish police force was examined in the third chapter. Fourth chapter includes a detailed analysis of Azerbaijan police force in terms of its historical development, organizational structure, training procedures, working conditions, ranking and promotion procedures. Finally, police organizations of both countries were compared. Comparison revealed that there are many similarities and differences in the police organizations of Turkey and Azerbaijan.

Keywords: Turkish Police Organization, Turkish Public Administration, Azerbaijan Public Administration, Azerbaijan Police Organization, Police training, Structure of police organizations.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	I
ABSTRACT	II
İÇİNDEKİLER	III
GRAFİK LİSTESİ	VI
KISALTMALAR	VII
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

TÜRK KAMU YÖNETİMİNİN İNCELENMESİ

1.1. TÜRK KAMU YÖNETİMİ ÖRGÜTLENMESİ.....	3
1.1.1. Merkez (Başkent) Yönetimi.....	5
1.1.1.1. Cumhurbaşkanı.....	6
1.1.1.2. Cumhurbaşkanı Yardımcıları.....	8
1.1.1.3. Bakanlar ve Bakanlıklar.....	9
1.1.2. Taşra Yönetimi (Teşkilatı).....	11
1.1.2.1. İl Yönetimi.....	12
1.1.2.2. İlçe Yönetimi.....	13
1.1.2.3. Bölge Kuruluşları.....	14
1.1.3. Yerinden Yönetimler.....	15
1.1.3.1. Hizmet Yerinden Yönetim Kuruluşları.....	16
1.1.3.2. Coğrafi Yerinden Yönetim Kuruluşları.....	17

İKİNCİ BÖLÜM

AZERBAYCAN KAMU YÖNETİMİNİN İNCELENMESİ

2.1. AZERBAYCAN KAMU YÖNETİMİ ÖRGÜTLENMESİ.....	24
2.1.1. Merkez Yönetimi (Başkent Teşkilatı).....	25
2.1.1.1. Cumhurbaşkanı.....	25
2.1.1.2. Başbakan ve Bakanlar Kurulu.....	27
2.1.1.3. Bakanlıklar.....	28

2.1.1.4. İcra Hâkimiyet Başkanları	29
2.1.2. Taşra Teşkilatı.....	30
2.1.2.1. Rayon	30
2.1.2.2. Şehir (Şəhər).....	31
2.1.2.3. Kasaba.....	32
2.1.2.4. Köy (Kənd).....	32
2.1.3. Yerel Yönetimler ve Belediye	33

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRK POLİS TEŞKİLATININ İNCELENMESİ

3.1. TÜRK POLİS TEŞKİLATININ TARİHİ	36
3.2. TÜRK POLİS TEŞKİLATININ YÖNETİM YAPISI.....	38
3.2.1. Merkez Yapılanması	40
3.2.2. Taşra Yapılanması.....	41
3.3. TÜRK POLİS TEŞKİLATINDA EĞİTİM	42
3.3.1. Polis Akademisi	42
3.4. TÜRK POLİS TEŞKİLATINDA ÇALIŞMA KOŞULLARI.....	48
3.5. TÜRK POLİS TEŞKİLATINDA RÜTBE VE TERFİ SİSTEMİ	49

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

AZERBAYCAN POLİS TEŞKİLATININ İNCELENMESİ

4.1. AZERBAYCAN POLİS TEŞKİLATININ TARİHİ	51
4.2. AZERBAYCAN POLİS TEŞKİLATININ YÖNETİM YAPISI.....	52
4.2.1. Merkez Yapılanması.....	52
4.2.2. Taşra Yapılanması	54
4.3. AZERBAYCAN POLİS TEŞKİLATINDA EĞİTİM	54
4.3.1. Polis Akademisi	55
4.3.1.1. Normal Eğitim Fakültesi.....	56
4.3.1.2. Uzaktan Eğitim Fakültesi.....	57
4.3.2. NAHÇIVAN ÖZERK CUMHURİYETİ (NÖC) POLİS MESLEK OKULU ..	58
4.4. AZERBAYCAN POLİS TEŞKİLATINDA ÇALIŞMA KOŞULLARI.....	59

4.5. AZERBAYCAN POLİS TEŞKİLATINDA RÜTBE VE TERFİ SİSTEMİ	59
---	----

BEŞİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE VE AZERBAYCAN POLİS TEŞKİLATLARININ KARŞILAŞTIRILMASI

5.1. POLİS TEŞKİLATLARININ ÖRGÜTLENME AÇISINDAN KARŞILAŞTIRILMASI	62
5.2. POLİS TEŞKİLATLARININ EĞİTİM AÇISINDAN KARŞILAŞTIRILMASI	64
5.3. POLİS TEŞKİLATLARININ ÇALIŞMA KOŞULLARI AÇISINDAN KARŞILAŞTIRILMASI	66
5.4. POLİS TEŞKİLATLARININ RÜTBE VE TERFİ SİSTEMİ AÇISINDAN KARŞILAŞTIRILMASI	68
SONUÇ.....	70
KAYNAKÇA	77

GRAFİK LİSTESİ

Grafik 1: Türk Kamu Yönetimi Genel Teşkilat Şeması	5
Grafik 2: Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Tablosu.....	8
Grafik 3: Türkiye Cumhuriyeti Emniyet Genel Müdürlüğü Teşkilatı Şeması	39

KISALTMALAR

AB: Avrupa Birliği

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

ABE: Adli Bilimler Enstitüsü

AC: Azerbaycan Cumhuriyeti

ACAY: Azerbaycan Cumhuriyeti Anayasası

ALES: Akademik Personel ve Lisansüstü Eğitimi Giriş Sınavı

ASSC: Azerbaycan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti

AY: Anayasa

BK: Belediye Kanunu

DMK: Devlet Memurlar Kanunu

EGM: Emniyet Genel Müdürlüğü

EGMHEY: Emniyet Genel Müdürlüğü Hizmet İçi Eğitim Yönetmenliği

ETK: Emniyet Teşkilat Kanunu

FYO: Fakülte Yüksek Okulu

GBF: Güvenlik bilimler Fakültesi

GBE: Güvenlik Bilimler Enstitüsü

KK: Köy Kanununa

NÖC: Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti

PMYO: Polis Meslek Yüksek Okulları

POMEM: Polis Meslek Eğitim Merkezleri

SSCB: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği

T.C: Türkiye Cumhuriyeti

TBMM: Türkiye Büyük Millet Meclisi

TSK: Türk Silahlı Kuvvetleri

YDS: Yabancı Dil Sınavı

YÖK: Yükseköğretim Kurulu

GİRİŞ

Dünyaya gelen tüm canlıların birinci amacı varlıklarını korumak ve yaşamlarını sürdürmekten oluşmaktadır. İnsanlar için önemli olan bu durum, insanların kurduğu devletler için de önemlidir. Güvenlik kaybedildiğinde sahip olunan her şey kaybedilme tehlikesi altına girmektedir. Bu yüzden insanlar güvenliklerini koruyabilmek için en iyi şekilde çalışmaktadır. Güvenliğin olmadığı yerde, insanların diğer ihtiyaçlarını karşılaması oldukça zordur. Tüm dünyada dış güvenlik askeri kurumlar tarafından yerine getirilirken, iç güvenlik polis teşkilatları tarafından yerine getirilmektedir. Polis teşkilatı her ülke için önemli bir kurumdur. Halka hizmet etmek, kamu düzenini korumak ve toplumun normal akışını sağlamak polis teşkilatlarının öncelikli görevlerindedir.

Günden güne gelişen dünyaya ayak uydurmak ve topluma en iyi şekilde hizmet etmek tüm kamu kurumlarının amacıdır. Bu nedenle modern dünyaya ayak uydurmak için polis teşkilatlarının dünyadaki gelişmeleri takip etmesi ve kendilerini yenilemesi, gerekmektedir.

Bu çalışmada, Türkiye ve Azerbaycan polis teşkilatlarının incelenmesi ve karşılaştırılması amaçlanmıştır. Bu konuda yeterli yazılı kaynağın bulunmaması nedeniyle bu çalışmanın alana önemli katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Çalışmanın ilk başlarında Türkiye ve Azerbaycan Polis Teşkilatlarında görevli müdür, amir ve memur rütbesindeki personelle görüşmeler yapılması planlanmış ancak COVID-19 salgını nedeniyle bu düşünce hayata geçirilememiştir. Bu nedenle de konuya ilişkin yazılı her türlü kaynaktan yararlanmak suretiyle çalışma ortaya konulmaya çalışılmıştır. Çalışma yapılırken her iki ülkenin kamu yönetimi ve polis teşkilatı ile ilgili yazılı kaynaklar arasında yer alan makaleler, kitaplar, yüksek lisans ve doktora tezleri, yasal düzenlemeler, raporlar ile resmi internet siteleri gibi kaynaklar karşılaştırılmalı olarak incelenmiştir.

Çalışmada ilk önce Türkiye ve Azerbaycan'ın kamu yönetim yapıları incelenmiştir. Polis teşkilatları buldukları ülkelerin resmi kamu kuruluşlarıdır. Bir

ülkenin yönetim yapısını daha iyi anlayabilmek için kamu yönetiminin incelenmesi gerekmektedir. Çalışmada iki ülkenin önemli devlet kurumlarından biri olan polis teşkilatları karşılaştırılarak her iki polis teşkilatı arasındaki benzerlikler ve farklılıklar tespit edilerek daha etkin bir yapılanma için çözüm önerilerinde bulunulmuştur. Bu çerçevede tezin temel hipotezi şudur: Türkiye ve Azerbaycan Polis Teşkilatlarının birçok alanda ortak noktası bulunmaktadır ve bu durum her iki ülke polis teşkilatının işbirliği yapabilmesine önemli katkılar sunmaktadır/sunabilecektir.

Türkiye ve Azerbaycan Polis Teşkilatlarının Karşılaştırılması isimli bu çalışma beş bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın birinci bölümünde Türkiye kamu yönetiminden bahsedilecektir. Bu bölümde ilk olarak Türkiye hakkında genel bilgilere yer verilecek, daha sonra Türkiye Cumhuriyeti kamu yönetimi başlığı altında, Türkiye Cumhuriyeti, kamu yönetiminin örgütlenmesi, merkezi ve yerel yönetimler anlatılacaktır. Çalışmanın ikinci bölümü ise Azerbaycan kamu yönetimini içermektedir. Bu bölümde öncelikle Azerbaycan hakkında genel bilgilere yer verilecek daha sonra Azerbaycan Cumhuriyeti kamu yönetimi başlığı altında Azerbaycan Cumhuriyeti kamu yönetiminin örgütlenmesi ve devamında merkezi ve yerel yönetimleri üzerinde durulacaktır.

Üçüncü bölümde, Türk polis teşkilatı önce tarihi açıdan, daha sonra örgütlenme, eğitim, çalışma şartları, ücretlendirme ve son olarak da rütbe ve terfi sistemi bakımından anlatılacaktır. Dördüncü bölümde ise Azerbaycan polis teşkilatı, benzer şekilde, önce tarihi açıdan daha sonra da örgütlenme, eğitim, çalışma şartları ve ücretlendirilme, rütbe ve terfi sistemi bakımından incelenecektir. Çalışmanın son bölümü olan beşinci bölümde her iki ülke polis teşkilatı benzerlikler ile farklılıklar bakımından karşılaştırılacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

TÜRK KAMU YÖNETİMİNİN İNCELENMESİ

1.1. TÜRK KAMU YÖNETİMİ ÖRGÜTLENMESİ

İki kıtada toprağı bulunan ve bir Avrasya ülkesi olan Türkiye Cumhuriyeti 1923 yılında Mustafa Kemal Atatürk'ün önderliğinde kurulmuştur. Ülkenin başkenti Ankara'dır. Doğuda Azerbaycan (Nahcivan Özerk Cumhuriyeti), Gürcistan, Ermenistan ve İran, güneyde Irak ve Suriye, batıda ise Yunanistan ve Bulgaristan ile sınırları mevcuttur. Üç tarafı deniz (Akdeniz, Karadeniz, Marmara ve Ege denizi) ile çevrilidir. Türkiye İstatistik kurumun 2019 yıl verilerine göre ülkenin nüfusu 83 milyon 154 bin 997 kişidir (<http://www.tuik.gov.tr/prehaberbultenleri.do?id=30567>, 21. 02. 2019). Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının birinci maddesinde Türkiye Devleti bir Cumhuriyet olarak tanımlanmıştır (https://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa_2018.pdf, 24. 02. 2019). Ülkenin yüz ölçümü 783,562 kilometre karedir. Resmi dili Türkçedir ve ülkede en yaygın din İslam'dır (<http://www.tuik.gov.tr/prehaberbultenleri.do?id=30567>, 25. 02. 2019).

Türkiye, 9 Temmuz 2018 yılına kadar parlamenter temsili demokrasiyle yönetilen bir devlettir. Bu sistem, 16 Nisan 2017 referandumuyla onaylanan 21 Ocak 2017 tarih ve 6771 sayılı Anayasa Değişikliği Kanunuyla değiştirilmiştir. Yeni hükümet sistemi genelde "Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi" olarak tanımlanmaktadır. Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi bütün yasal düzenlemeleriyle 9 Temmuz 2018 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bu yeni sistemle, Cumhurbaşkanı'na kararname çıkarma, kendi kabinesini atama, bütçeyi hazırlama, seçim çağrısında bulunarak parlamentoyu lağvetme yetkisi verilmek suretiyle yürütme gücünün cumhurbaşkanının tam kontrolünde olduğu bir yeni model oluşturulmuştur. Ayrıca, Başbakanlık makamı kaldırılmış ve yetkileri Cumhurbaşkanı'na verilmiştir (Parlak ve Doğan, 2018: 5).

Devlette yürütme yetkisi Cumhurbaşkanı'na verilirken, yasama yetkisi Türkiye Büyük Millet Meclisindedir. Yargı, yürütme ve yasama organları bağımsızdır ancak

yapılan anayasa değişiklikleri sonucu hâkim ve savcıların göreve atanması ve görevden alınması için Cumhurbaşkanıya büyük yetkiler verilmiştir

(https://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa_2018.pdf, 26. 02. 2019).

Bir ülkede yetkilerin çoğunluğu merkezi yönetim tarafından yürütülüyorsa ve yerel yönetimlere az yetki bırakılmışsa, merkeziyetçi bir yönetim sistemi söz konusudur. Yetkilerin çoğunluğu merkez yönetim değil de yerinden yönetim tarafından yürütülüyor ise, yerinden yönetim sistemi söz konusudur. Merkezi yönetimle yerel yönetim arasındaki yetki dağılımını merkezi yönetim belirler. Hiçbir devlette ne bütünüyle merkezi yönetim ne de bütünüyle yerinden yönetim ilkelerine göre örgütlenmiş bir devlet söz konusudur (Saygı, 2012). Bazı ülkelerde merkezden yönetime ağırlık verilirken bazı ülkelerde yerinden yönetim daha etkilidir. Türk kamu yönetimi merkezi yönetim ve yerinden yönetim olmak üzere iki şekilde örgütlenmiştir. Kamu işleri merkez yönetimi ve yerel yönetimler arasında paylaşılsa da, işlerin çoğunluğu merkezi yönetim tarafından yerine getirilmektedir.

Grafik 1: Türk kamu yönetimi genel teşkilat yapılanması

Kaynak: (<https://www.mesutkoc.com/indir/kamuyonetimi1-8.pdf>, 20.05. 2020)

1.1.1. Merkez (Başkent) Yönetimi

Türk kamu yönetimi merkez (başkent) yönetimi ve taşra yönetimi olmak üzere iki yapıdan oluşmaktadır. Merkez yönetimi, hizmetlerin çıkış noktasının belirlendiği yerdir. Merkezi yönetimin hizmetlerini tüm il ve ilçelere yayan yapı ise taşra teşkilatıdır. Merkez yönetiminde Cumhurbaşkanı ve bakanlıklar yer alır. Bunun yanında, merkezi yönetime görevlerinde yardımcı olmak, danışmanlık yapmak ya da denetimde bulunmak amacıyla kurulmuş yardımcı kuruluşlar da merkez örgütü içinde değerlendirilmektedir.

Taşra teşkilatı ise İl, İlçe ve Bölge müdürlükleri yönetiminden oluşmaktadır (Parlak ve Doğan, 2018: 5).

Merkezi yönetim aynı zamanda siyasi ve idari olmak üzere iki kanata ayrılmaktadır. Siyasi açıdan merkezden yönetim; bir ülkede yasama organının ve siyasi otoritenin tümünün merkezdeki iktidarın elinde olması ve hukuki bakımdan da birliğin mevcut bulunmasıyla açıklanabilir. Siyasi açıdan merkezden yönetime göre burada söz konusu devlet “üniter” devlettir. İdari açıdan merkezden yönetim ise; kamu otoritesinin merkezileştirilmesini gerektirir. Kamu hizmetleri ile ilgili politikaların belirlenmesi ve kararların alınması yetkisi merkezi idarelerde toplanmaktadır. İdari açıdan merkezi yönetim, siyasi açıdan merkezi yönetimin sonucu olup, merkezin hiyerarşik birimleri içinde yer alan alt birimlere geniş yetkiler verilmemektedir (Eryılmaz, 2019).

Merkezi yönetimin görevlerini yerine getirmesinde yardımcı olmak amacıyla bazı yardımcı kuruluşlar da kurulmuştur. Örneğin, Milli Güvenlik Kurulu ile Danıştay ve Sayıştay bu yardımcı kuruluşlardan en önemli olanlarıdır. Anayasada öngörülmüş olması bu yardımcı kuruluşların ortak özellikleridir (Özkal, 2013).

1.1.1.1. Cumhurbaşkanı

Cumhurbaşkanı devletin başıdır ve yürütme yetkisi ona aittir. Cumhurbaşkanı aynı zamanda Başkan sıfatıyla Türkiye Cumhuriyetini ve Türk Milletinin birlik ve bütünlüğünü temsil eder ve anayasanın uygulanmasını, devlet organlarının düzenli çalışmasını sağlar. İhtiyaç duyulduğu takdirde cumhurbaşkanı, yetkilerinin bir kısmını, sınırlarını yazılı olarak belirtmek şartıyla astlarına verebilir. Ancak astlara verilen bu yetkileri ihtiyaç duyduğu takdirde cumhurbaşkanı da doğrudan kullanabilir (<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/07/20180710-1.pdf>, 03. 03. 2019).

Devletin başı ve yürütme yetkisine sahip olan Cumhurbaşkanı, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığına sahip, kırk yaşını tamamlamış, yükseköğrenime sahip,

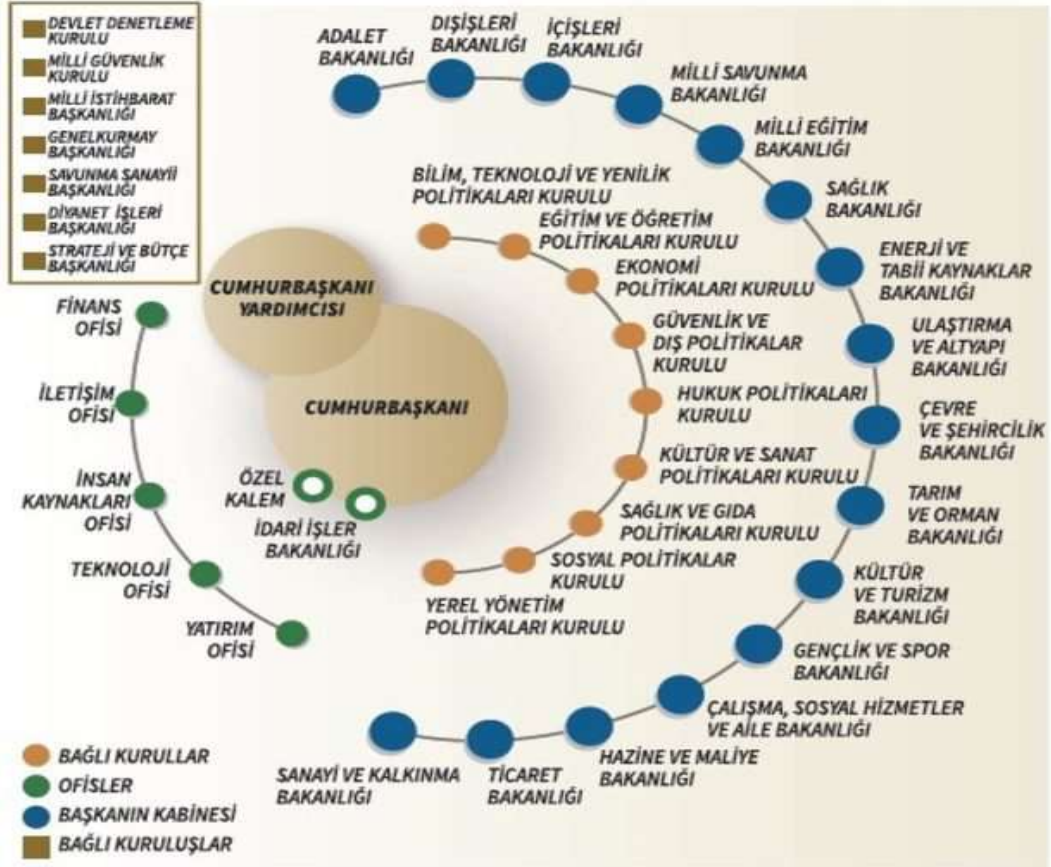
milletvekili seçilme şartlarını taşıyan adaylar arasından halk tarafından seçilmektedir. Cumhurbaşkanları beş yılda bir seçilir ve bir kimse iki kere olmak üzere en fazla on yıl görev yapabilir. Cumhurbaşkanı seçilen milletvekilinin TBMM üyeliği sona ermektedir (<http://www.ysk.gov.tr/doc/karar/dosya/77555/2018-292.pdf>, 12.05. 2020).

Anayasanın 104 maddesine göre Cumhurbaşkanının görev ve yetkileri şu şekildedir (https://www.tccb.gov.tr/cumhurbaskanligi/gorev_yetki/, 06.03. 2019).

- Gerektiğinde yasama yılının ilk günü TBMM’de açılış konuşması yapmak,
- TBMM’yi toplantıya çağırarak,
- Kanunlar yayınlamak,
- Tekrar görüşülmesi için kanunları TBMM’ye geri göndermek,
- Anayasa değişiklikleri ile ilgili kanunları gerektiği zaman halk oylamasına sunmak,
- Milletlerarası Andlaşmaları onaylamak ve yayımlamak,
- Cumhurbaşkanı Yardımcısı ve Bakanları atamak ve görevlerini sonlandırmak,
- Devletin temsilcilerini yabancı devletlere göndermek ve aynı zamanda ülkeye gönderilen yabancı devletlerin temsilcilerini kabul etmek,
- Milli güvenlik politikalarını belirlemek, gerekli tedbirler almak,
- TSK’nin kullanılmasına karar vermek,
- Cumhurbaşkanlığı kararnamesi çıkarmak,
- Üst kademe kamu yöneticilerini atamak, görevlerine son vermek.

Cumhurbaşkanı, Anayasada ve kanunlarda verilen seçme ve atama görevleri ile diğer görevleri yerine getirmekte ve yetkileri kullanmaktadır.

Grafik 2: Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Şeması

Kaynak: (<https://www.memurlar.net/haber/756769/cumhurbaskanligiteskilatsemasi.html>, 01.03.2019).

1.1.1.2. Cumhurbaşkanlığı Yardımcıları

2017 yılında gerçekleştirilen Anayasa değişikliği referandumu ile oluşturulan en önemli yeniliklerden biri de Cumhurbaşkanlığı Yardımcılığı makamıdır. Bu makam devlette ikinci en yüksek anayasal makamdır. 2018 yılında Cumhurbaşkanı seçimlerinden

sonra bu makam yürürlüğe girmiştir. Yeni seçilen Cumhurbaşkanı bir ve ya daha çok Cumhurbaşkanı yardımcısını göreve atayabilmektedir. Cumhurbaşkanı yardımcıları Cumhurbaşkanı tarafından verilen görevleri yapmakla yükümlüdürler, aynı zamanda Cumhurbaşkanı'na karşı sorumludurlar. Cumhurbaşkanı yardımcıları göreve atandıktan sonra Türkiye Büyük Millet Meclisi önünde yemin ederler (<https://www.tccb.gov.tr/kabine/cumhurbaskani-yardimcisi>, 15.05. 2020).

Cumhurbaşkanı makamı her hangi sebepten dolayı boşaldığında 45 gün içinde yeni Cumhurbaşkanı seçimi yapılmaktadır. Bu durumda Cumhurbaşkanı yardımcısı, yeni Cumhurbaşkanı seçilinceye kadar vekâlet görevini devralır ve Cumhurbaşkanı'na ait yetkileri kullanır. Cumhurbaşkanı'nın hastalık ve yurtdışına çıkma gibi nedenlerden dolayı geçici olarak görevinden ayrılması halinde de Cumhurbaşkanı yardımcısı Cumhurbaşkanı'na vekâlet eder (Parlak, 2018).

Cumhurbaşkanı yardımcıları hakkında görevleriyle ilgili suç işledikleri iddiasıyla Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının salt çoğunluğunun vereceği önerge ile soruşturma açılabilir. Soruşturma sonucunda Yüce Divanda seçilmeye engel bir suçtan mahkûm edilen Cumhurbaşkanı yardımcısının görevi sona erer (https://www.tccb.gov.tr/cumhurbaskanligi/gorev_yetki/, 16.05. 2020).

1.1.1.3. Bakanlar ve Bakanlıklar

Bağımsız bir bakanlık veya bir devlet bakanlığı adı altındaki kamu kurumunun başındaki, siyasi sorumluga sahip yöneticiye bakan denir. Diğer bir tanımla bakan, bakanlık kuruluşunun en üst sıfatıyla, bakanlık ile ilgili ve ilişkili kuruluşlarının yönetiminden, denetiminden ve gözetiminden sorumlu kişidir (Parlak ve Doğan, 2018: 32). Her bakanlığın başında bir bakan bulunmaktadır. Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemiyle birlikte tüm bakanlıklar doğrudan Cumhurbaşkanlığı teşkilatı içinde yer almıştır.

Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminde başbakanlık ve bakanlar kurulu kaldırılmıştır. Yürütmenin başı olan Cumhurbaşkanı aynı zamanda yardımcılarını ve bakanları atama yetkisine de sahiptir. Bakanların milletvekili olma zorunluluğu bulunmamaktadır. Yani bakanlar meclis içinden ve dışından seçilebilir. Milletvekili olup da bakan olarak atanan kişinin milletvekilliği sona erer. Yeni sistem on altı bakanlıktan oluşmaktadır. Daha önce var olan Avrupa Birliği Bakanlığı, Ekonomi Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı kapatılırken bazı bakanlıkların statüsü değiştirilerek, birleştirilmiştir (https://www.tccb.gov.tr/cumhurbaskanligi/gorev_yetki/, 09.03.2019). Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminde yer alan bakanlıklar şu şekildedir (<https://www.tccb.gov.tr/kabine/>, 09.03. 2019).

- Adalet Bakanlığı
- Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı
- Çevre ve Şehircilik Bakanlığı
- Dışişleri Bakanlığı
- Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı
- Gençlik ve Spor Bakanlığı
- Hazine ve Maliye Bakanlığı
- İçişleri Bakanlığı
- Kültür ve Turizm Bakanlığı
- Milli Eğitim Bakanlığı
- Milli Savunma Bakanlığı
- Sağlık Bakanlığı
- Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı
- Tarım ve Orman Bakanlığı
- Ticaret Bakanlığı
- Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı

Cumhurbaşkanına karşı sorumluluğu olan bakanların başlıca görev ve yetkileri şu şekildedir (Parlak ve Doğan, 2018: 33).

- Bulunduğu bakanlığın en üst amiri olarak bakanlığı temsil etmek,
- Bakanlık hizmetini mevzuata, devletin genel siyasetine, kalkınma planlarına ve yıllık programlara uygun olarak yönetmek,
- Bakanlığın görev alanını kapsayan konularda diğer bakanlıklarla işbirliği sağlamak, hükümet ve yasama organları ile ilişkileri yönetmek,
- Bakanlık merkez, taşra ve yurtdışı teşkilatı ile bağlı kuruluşların faaliyetlerini denetlemek,
- Bakanlığın faaliyet alanını kapsayan konularda politikalar üretmek ve yürütmek,
- Bakanlıktaki yöneticilere emir ve talimat vermek, onları yönlendirmek,

1.1.2. Taşra Yönetimi (Teşkilatı)

Başkent hizmetlerini bütün ülke düzeyine yaymak için oluşturulan yapıya merkezi yönetimin taşra teşkilatı denilmektedir. Taşra teşkilatının, yerinden yönetim kuruluşlarından farklı olarak kamu tüzel kişiliği ve müstakil bütçeleri yoktur. Taşradaki görevliler atamayla gelmektedir ve başkent ile taşra arasında ast üst ilişkisi mevcuttur (Eryılmaz, 2012: 105).

Türkiye’de merkezi yönetimin taşra teşkilatı İl, İlçe ve Bölge olarak ayrılmaktadır. Merkezi idare kuruluşu bakımından coğrafya durumuna, ekonomik şartlara ve kamu hizmetlerinin gerektirdiklerine göre illere, illerin de diğer kademeli bölümlere ayrılması hususu 1982 Anayasası’nda yer almıştır (https://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa_2018.pdf, 4. 04. 2019).

İlçeler hiyerarşik olarak ilin alt birimlerini oluşturmaktadır. Bunların başında görev yapan kişiler mülki idari amiri olarak adlandırılmaktadır. Bu durumda ilçenin başında bulunan kaymakam, ilin başında bulunan valinin hiyerarşik astı sayılmaktadır (Gözler, 2012: 76).

Bakanlıklar, Anayasa gereği, il düzeyinde örgütlenmenin dışında bölge kuruluşları da oluşturabilmektedir. Merkezi yönetimin temel örgütlenme birimi “il” olmakla birlikte “bölge kuruluşları” istisnai bir örgütlenme modelidir.

1.1.2.1. İl Yönetimi

Türkiye’de merkezi yönetimin en büyük ve aynı zamanda en temel taşra teşkilatı İl’dir. İllerin kurulması, kaldırılması, adlarının değiştirilmesi ve bir ilçenin, bir ilden alınıp diğer ile bağlanması için yasa gerekmektedir. Türkiye’de il sayısı 81’dir. İl idaresi vali, il müdürleri ve il idare kurulundan oluşmaktadır (Eryılmaz, 2012: 156).

Vali, yetki genişliği esasında yürütülen il idaresinin başıdır. İl yönetiminin başı olan vali ilde devleti, hükümeti ve ayrı ayrı her bakanlığı temsil eder. Vali Cumhurbaşkanı kararıyla atanmaktadır. Valilik 627 sayılı Devlet Memurları Kanunu’nda da belirtildiği gibi, bir istisnai memurluktur. İstisnai memur olan vali aynı zamanda İçişleri Bakanlığına bağlıdır. Valilerin atanması için yasalarda özel şart öngörülmemiştir. Valilerin birçoğu genellikle vali yardımcıları, kaymakamlar ve İçişleri Bakanlığında çalışan üst düzey yöneticiler içinden seçilerek atanmaktadır.

Valilerin en önemli görev ve yetkileri şunlardır:

- İldeki resmi törenlere başkanlık etmek,
- İlin idari, mali, ekonomik ve sosyal durumu ve hükümetçe alınmış kararların sonuçları ve aynı zamanda bunların halk üzerindeki etkileri hakkında yılsonunda rapor vermek,
- Milli kamu hizmetlerini il bazında yürütmek.

Asıl amacı valiye yardımcı olan ve ona danışmanlık yapan İl İdare Kurulu, valinin başkanlığında hukuk işler müdürü, defterdar, il milli eğitim müdürü, il çevre ve şehircilik müdürü, il sağlık müdürü ve il tarım ve orman müdürlerinden oluşmaktadır (Gözler, 2012: 75).

Vali adli ve askeri makamlar üzerinde hiyerarşik yetkiye sahip olmamakla birlikte ildeki tüm kolluk teşkilatlarının hiyerarşik amiridir (Gözler, 2012: 74). Bakanlıkların kuruluş yasalarına göre illerde gerektiği kadar teşkilat bulunur. Dolayısıyla bu teşkilatlara il müdürlükleri denilmektedir. Bu teşkilatların her birinin başında il müdürleri bulunmaktadır. İl müdürleri valiye bağlı olarak çalışırlar ve aynı zamanda yaptıkları işlerinden dolayı valiye karşı sorumludurlar (<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.5442.pdf>, 11.03. 2019).

1.1.2.2. İlçe Yönetimi

Merkezi yönetimin taşra teşkilatının bir diğer birimi ilçe idaresinden oluşmaktadır. İlçe, aynı zamanda il yönetiminin bir alt kademesidir. İlçelerin kurulması, adlarının ve merkezlerin belirtilmesi ve değiştirilmesi, bir ilçenin bir ilden ayrılarak başka bir ile bağlanması yasayla olmaktadır. Bundan farklı olarak ilçelerin komşu ile sınırlarının yeniden çizilmesi İçişleri Bakanlığının Müşterek Kararnamesi ile oluşturulmaktadır. Türkiye’de günümüz itibarı ile 921 ilçe mevcuttur. Bu ilçelerin 519’u büyükşehir ilçesi, geri kalan 402’si ise diğer ilçelerden oluşmaktadır (Parlak ve Doğan, 2018: 86).

Türkiye’de “merkezi ilçe” olarak adlandırılan ilçe yönetimi ile ilgili bir başka yönetim birimi daha vardır. Merkezi ilçe, il merkezi ile hiçbir yere bağlı olmayan belde ve köylerin oluşturduğu alandır. Diğer ilçelerden farklı olarak merkezi ilçe, bir kaymakam tarafından idare edilmez. Merkezi ilçe, doğrudan doğruya, il genel yönetiminin başı olan valinin sorumluluğu altındadır. Büyükşehir yönetimi kurulan il merkezlerinde, merkezi ilçeler kaldırılmaktadır. Buralarda, farklı adlar taşıyan aynı zamanda başında kaymakamların bulunduğu birden fazla ilçe bulunmaktadır (Parlak ve Doğan, 2018: 86).

Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminde Üç numaralı Üst Kademe Kamu Yöneticileri, Kamu Kurum ve Kuruluşlarında Atama Usullerine Dair Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile kaymakamlar Cumhurbaşkanı tarafından atanmaktadır. Eski sistemde olduğu gibi artık kaymakam ilçede hükümetin temsilcisi sıfatında değildir. Kaymakamlar, ilçedeki idari yürütme vasıtası olup ilçenin genel idaresinden sorumludur. İlçe idaresinin başı olan kaymakam, aynı zamanda ilçenin en yetkili kamu görevlisidir. Kaymakam, bu durum nedeniyle, askeri ve adli örgütler dışında ilçedeki bütün merkezi yönetim teşkilatlarının ve personellerinin başı sayılmaktadır. Bundan dolayı bütün bu teşkilat ve personelin denetim yetkisi de kaymakamın elinde bulunmaktadır (Parlak ve Doğan, 2018: 87).

Kaymakam İlçede huzur ve düzeni sağlamakla sorumludur. Bunun yanı sıra yasa, tüzük, yönetmenlik ve hükümet kararlarının yayınlanmasını ve uygulamasını sağlamak kaymakamın esas görevlerinden bazılarıdır. Kaymakam aynı zamanda valinin talimat ve emirlerini yürütmekle yükümlüdür (Eryılmaz, 2012: 157).

Kaymakam, validen farklı olarak yetki genişliğine sahip değildir ve genel emirler çıkaramamaktadır. Başka bir fark ise valilik istisnai memurluk iken kaymakamlık güvenceli meslek memurluğu sayılmaktadır. Kaymakamlar görevlerini valinin gözetimi ve denetimi altında gerçekleştirmektedirler. Kaymakamlar olağanüstü durumlarda askeri teşkilatlardan yardım isteme yetkisine sahip olmayıp, durumu, vali ve askeri kuruluşlara bildirmekle yükümlüdür (Parlak, 2018: 87-88).

1.1.2.3. Bölge Kuruluşları

Anayasanın 126'ncı maddesinde belirtildiği üzere, “Kamu hizmetlerinin görülmesinde verim ve uyum sağlamak amacıyla birden çok İli içine alan merkezi idari teşkilatı kurulabilir. Bu teşkilatın görev ve yetkileri yasayla düzenlenmektedir”. Yani, anayasa, illerin üstünde de bölge idarelerinin kurulmasına imkân vermektedir (Gözler, 2012: 79).

Merkezi yönetimin taşra teşkilatında bölge kuruluşlarına yer verilmiş olmakla birlikte birden çok ili içine alan bir bölge valiliği öngörülmemiştir (Parlak ve Doğan, 2018: 67). Ancak 4 Ekim 1983 tarihli ve 71 sayılı “ Bölge Valiliği Hakkında Kanun Hükmünde Kararname (KHK)” ile bölge valilikleri kurulmuştur. Ancak bu KHK, TBMM tarafından yok sayılmış ve yürürlükten kaldırılmıştır. Günümüz itibariyle varlığı sona eren bir diğer bölgesel kuruluş ise “ Olağanüstü Hal Bölge Valiliğidir” (Parlak ve Doğan, 2018: 66). Türkiye’de Olağanüstü Hal Bölge Valiliği, 1987 yılında 285 sayılı KHK ile kurulmuştur. Olağanüstü Hal Bölge Valiliği, Olağanüstü Hal süresiyle sınırlı olarak yürürlükte kalmıştır (Gözler, 2012: 79).

Türkiye’de bakanlıklardan daha çok bakanlıklara bağlı kuruluşlar bölge düzeyinde örgütlenmişlerdir. Karayolları Genel Müdürlüğü, Vakıflar Genel Müdürlüğü, Çalışma Genel Müdürlüğü, Orman Genel Müdürlüğü, DSİ Genel Müdürlüğü, Türkiye İstatistik Kurumu Başkanlığı gibi kurum ve kuruluşlar bazen aynı ilde bazen de farklı illerde bölge müdürlükleri kurmak suretiyle örgütlenmişlerdir (Parlak ve Doğan, 2018: 66).

1.1.3. Yerinden Yönetimler

Yerinden yönetimler en basit anlamıyla bir köy, kasaba, kent ve bölgeye ait ve aynı zamanda, merkezi yönetimden ayrı tüzel kişiliğe sahip yönetim yapılarıdır. Yerinden yönetimler hizmet yerinden yönetimler ve coğrafi yerinden yönetimler olarak iki gruba ayrılmaktadır. Hizmet yerinden yönetimler bazı kamu hizmetlerinin, merkezi yönetim ve yerel yönetim kuruluşları dışında ayrı bir tüzel kişilik olarak örgütlenmesi esasına dayalı olarak ortaya çıkmışlardır. Coğrafi yerinden yönetimler ise “yerel yönetimler” ya da “mahalli idareler” olarak tanımlanan yönetim birimleridir (Çelik, 2013: 109).

1.1.3.1. Hizmet Yerinden Yönetim Kuruluşları

Türkiye’de merkezi yönetim ve yerel yönetim kuruluşlarından başka özerk nitelikte örgütlenmiş hizmet yerinden yönetim kuruluşları mevcuttur. Bu kuruluşlar, teknik bilgi ve uzmanlık gerektiren belirli hizmetlerin devlet ve yerel yönetim tüzel kişiliğinden ayrı olarak teşkilatlanması ve aynı zamanda tüzel kişilikle donatılması sonucunda ortaya çıkmaktadır (Parlak ve Doğan, 2018: 103).

Merkezi yönetim ve yerel yönetim kuruluşlarından farklı olarak, hizmet yerinden yönetim kuruluşlarının belirli bir sayısı yoktur. Aynı zamanda bu kuruluşların merkez ve yerel yönetimlerden bir diğer farkı anayasal güvenceye sahip olmamasıdır. Anayasanın 123. Maddesinde belirtildiği gibi, kamu tüzel kişiliği yalnız kanunun açıkça verdiği yetkiyle oluşturulur. Böylelikle, kamu kurumları kanunun verdiği yetkiye dayanarak bir idari işlem olarak kurulmaktadır (Parlak ve Doğan, 2018: 97).

Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi’nde kamu kurumları, ancak kanunla ya da Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi’yle kurulmaktadır (Gözler, 2012: 97). Hizmet yerinden yönetim kuruluşlarının ortak özellikleri şu şekildedir;

- Merkezi idarenin hiyerarşik denetimine tabi değildir. ,
- Kamu tüzel kişiliğine, kendilerine has organlara, malvarlığına ve bütçeye sahiptirler.
- Kamu yönetimi bütünlüğü içinde hareket ederler ve bu bütünlüğü sağlamanın aracı olarak vesayet denetimine tabidirler.
- Kamu yararına yönelik hizmet ederler (Eryılmaz, 2012: 242).

Yüksek Öğretim Kurulu (YÖK), Üniversiteler, Düzenleyici ve Denetleyici Kurumlar (SPK, RTÜK, Rekabet Kurumu, BDDK, EPDK, Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu, Kamu İhale Kurumu), Kamu İktisadi Teşebbüsleri (KİT), Kamu Kurumu

Niteliğindeki Meslek Kuruluşları Türkiye’de hizmet yerinden yönetim kuruluşlarıdır (Parlak ve Doğan, 2018: 102).

1.1.3.2. Coğrafi Yerinden Yönetim Kuruluşları

Coğrafi yerinden yönetim kuruluşları daha çok yerel yönetimler olarak bilinir. Yerel yönetimler merkezi yönetimin dışında, yerel bir topluluğun ortak bir ihtiyacını karşılamak üzere kurulan, aynı zamanda karar organlarını doğrudan halkın seçtiği, demokratik, idari ve mali bakımdan özerk, yerel personeli atamada merkezi yönetimden bağımsız ve tüzel kişiliğe sahip birimlerdir (Özer, 2011: 7).

Yerel yönetimlerin başlıca temel özellikleri şöyledir;

- İl, belediye ve köy halkının mahalli ihtiyaçlarını karşılamak üzere oluşturulan tüzel kişilerdir.
- Karar organları seçimle belirlenir.
- Kuruluşu, görev ve yetkileri, yerinden yönetim ilkesine uygun olarak yasayla düzenlenmekte.
- Seçimleri beş yılda bir yapılmaktadır.
- Merkezden yönetimin, yerinden yönetim üzerinde idari vesayet yetkisi vardır (Özer, 2011: 9).

Türkiye’de yerel yönetim birimleri il özel idareleri, belediyeler ve köyler olmak üzere üçe ayrılmaktadır (Özer, 2011: 7).

1.1.3.2.1. İl Özel İdaresi

İl Özel İdaresi, Anayasanın 127. maddesinde belirtilen üç tür yerel yönetimden biridir. 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu, il özel idaresini “il halkının mahalli müşterek nitelikteki ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulan ve karar organı seçmenler tarafından

seçilerek oluşturulan, idari ve mali özerkliğe sahip kamu tüzel kişisi” olarak tanımlamıştır (<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5302.pdf>, 1.05. 2020).

İl Özel İdareleri her ilde bulunur ve il yönetiminden farklı kendine has karar organı, bütçesi ve tüzel kişiliği olup, il sınırları içindeki yerel hizmetleri görmek amacıyla oluşturulur. İl Genel Meclisi, İl Encümeni ve Vali, İl özel idaresinin organlarıdır (Çetin, 2009).

5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanununun dokuzuncu maddesine göre il genel meclisi, il özel idaresinin karar organıdır ve ildeki seçmenler tarafından seçilmiş üyelerden oluşur (Parlak, 2018). İl Genel Meclisinin görev ve yetkilerinin bazıları şunlardır (<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5302.pdf>, 1.05. 2020).

- Stratejik plan ile yatırım ve çalışma programlarını ve il özel idaresi faaliyetini, personelinin performans konularını görüşmek.
- Bütçe ve kesin hesabı kabul etmek, bütçede kurumsal kodlama yapılan birimlerle fonksiyonel sınıflandırmanın birinci düzeyleri arasında aktarma yapmak.
- Borçlanmaya karar vermek, şartlı bağışları kabul etmek.

İl Encümeni valinin başkanlığında, genel sekreter ile il genel meclisinin her yıl kendi üyeleri içerisinde seçeceği 3 üye ve valinin her yıl birim amirleri içerisinde seçeceği 2 üyeden oluşmaktadır (Parlak ve Doğan, 2018: 224). İl Encümeninin önemli bazı görev ve yetkileri şunlardır (<https://www.mevzuat.gov.tr/>, 03.05. 2020).

- Stratejik plan ve yıllık çalışma programı ile bütçe ve kesin hesabı inceleyip il genel meclisine görüş bildirmek,
- Öngörülmeven vergi ödeneğinin harcama yerlerini tespit etmek,
- Yıllık çalışma programlarına alınan işlerle ilgili kamulaştırma kararları almak ve yerine yetirmek,

- Kanunlarda öngörölmüş cezalar vermek, vali tarafından konuları göröşmek ve kanunlarla verilen diğer görevleri yerine yetirmek.

Vali, İl özel idaresinin başı ve tüzel kişiliğinin temsilcisidir. 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanununun otuzuncu maddesinde valinin görev ve yetkileri düzenlenmiştir. Valinin il özel idaresi ile ilgili bazı önemli görev ve yetkileri şunlardır (<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5302.pdf>, 1.05. 2020).

- İl özel idaresi teşkilatını sevk ve idare etmek, İl özel idaresinin hak ve menfaatlerini korumak,
- İl özel idaresini stratejik plana uygun olarak yönetmek,
- İl özel idaresinin kurumsal stratejilerini oluşturmak,
- İl encümenine başkanlık etmek,
- İl özel idaresinin taşınır ve taşınmaz mallarını yönetmek,
- İl özel idaresi personelini atamak, il özel idaresi bağı kuruluşlar ve işletmeleri denetlemek,
- Şartsız bağışlar kabul etmek ve bütçeden yoksul ve muhtaçlar için ayrılan ödeneği kullanmak.

1.1.3.2.2. Belediyeler

Türk yönetim sistemi içinde belediyeler 150 yıla yakın bir geçmişe sahiptir. 5393 sayılı Belediye Kanununa göre belediye: “belde sakinlerinin mahalli müşterek nitelikteki ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulan ve karar organı seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan, idari ve mali özerkliğe sahip kamu tüzel kişisi” biçiminde tanımlanmaktadır (Yasemin, 2019).

Belediyeler, yerel yönetim kuruluşları içinde en önemlisidir. Türkiye nüfusunun %80’i belediye sınırları içinde yaşamaktadır. 1930 tarihinde kabul edilen 1580 sayılı Belediye Kanunu, Türkiye’deki belediyecilik deneyimine önemli katkı sunmuş ve yerini 3 Temmuz 2005 tarihinde kabul edilen 5393 sayılı Belediye Kanununa bırakmıştır

(Eryılmaz, 2012: 192). Bu kanunla birlikte belediyelerin kurulabilmesi için bir yerleşim yerinde gerekli nüfus kriteri olarak 5000 ve üzeri şartı getirilmiştir. Aynı zamanda il ve ilçe merkezlerinde belediyelerin kurulması zorunlu olmuştur

(<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5393.pdf>, 1.04. 2019).

Türkiye’de beş tür belediye bulunmaktadır. Bunlar;

- Büyükşehir Belediyeleri,
- İl belediyeleri,
- Büyükşehir bünyesindeki ilçe belediyeleri,
- İlçe belediyeleri ve
- Belde belediyeleridir (Parlak ve Doğan, 2018: 104).

Belediye organları Belediye Meclisi, Belediye Encümeni ve Belediye Başkanından oluşmaktadır. Belediyelerin karar organı olan belediye meclisi, belediye sınırları içerisinde yaşayan halk tarafından beş yıllığına seçilmiş üyelerden oluşur. Meclis üyelerinin sayısı, belde, kasaba ve kent nüfus büyüklüğüne göre en az dokuz, en fazla elli beş olmaktadır. Belediye meclisine, belediye başkanı başkanlık etmektedir. Yürütme ve danışma organı olan belediye encümeni, belediye meclisinin belli sayıdaki üyeleri ve aynı zamanda belediye birim amirlerinden seçilen belli sayıdaki birim amirlerinden oluşmaktadır (Eryılmaz, 2012: 198).

Belediye başkanı, belediye yönetiminin başı ve belediye tüzel kişiliğinin temsilcisidir. Belediye başkanı, tek seçim çevreli dar bölge sistemine göre, seçmenler tarafından beş yıllığına çoğunluğun oyuyla seçilir. Belediye başkanı genel bir ifadeyle, belediye teşkilatının en üst yöneticisi olarak, belediye teşkilatını sevk ve idare etmek, belediye hak ve menfaatlerine sahip çıkmak, meclis ve encümen kararlarını uygulamak ve belediyeyi temsil etmekle görevlidir (Gözler, 2012: 88).

1.1.3.2.2.1. Büyükşehir Belediyesi

Belediyelerin tarihi Osmanlı'ya kadar uzansa da Türkiye'de büyükşehirlerin oluşumu 1980 tarihinden sonra gerçekleşmiştir. Büyükşehir belediyelerinin kuruluşundan günümüze kadar olan dönemde üç ayrı Büyükşehir Belediye Kanunu yürürlüğe girmiştir. Bunlardan, birincisi 3030 sayılı ilk Büyükşehir Belediye Kanunu ve diğeri 5216 sayılı, şu anda yürürlükte olan Büyükşehir Belediye Kanunu'dur. Bunlara benzer kanunlardan bir diğeri de 12 Kasım 2012 tarih ve 6360 Sayılı On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanundur. Bu kanunla birlikte Türkiye'de daha önce 16 olan Büyükşehir belediye sayısı toplamda 30'a çıkmıştır.

5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanununa göre Büyükşehir belediyesinin organları büyükşehir belediye başkanı, büyükşehir belediye meclisi ve büyükşehir belediye encümenidir (Güler, 2019).

1.1.3.2.2.2. Mahalle

Türkiye'de il ve ilçeler mahallelere ayrılmaktadır. 5393 sayılı Belediye Kanunu'na göre mahalle, belediye sınırları içinde, ihtiyaç ve öncelikleri benzer özellikler gösteren, aynı zamanda orada yaşayanlar arasında komşuluk ilişkisi bulunan idari birimlerdir. Bu Kanuna göre mahallelerin kurulması, kaldırılması, birleştirilmesi, bölünmesi, adları ve sınırlarının belirlenmesi ve değiştirilmesi, belediye meclisinin kararı ve kaymakamın görüşü üzerine valinin onayı ile olmaktadır. Tüzel kişiliği olmadığından mahalleler, il, belediye ve köyden farklı olarak bir yerel yönetim birimi değildir. Ancak, her ikisinin yönetim organlarının seçimi birlikte yapılmaktadır (Parlak ve Doğan, 2018: 259).

Mahalle yönetiminin muhtar ve muhtar başkanlığında dört üyeden oluşan ihtiyar heyeti olmak üzere iki organı vardır. Mahalle muhtarı ve ihtiyar heyetinin seçimi, yerel yönetim organlarının seçimleriyle birlikte yapılır. Mahalle yönetiminin görevleri, 1944

yılında kabul edilen 4571 sayılı “Şehir ve Kasabalarda Mahalle Muhtar ve İhtiyar Heyetleri Teşkiline Dair Kanun” da düzenlenmiştir. Bu temel kanunun yanında başka kanunlarda da mahalle yönetimine farklı görevler verilmiştir. Köy muhtarı ve ihtiyar meclisinden farklı olarak, mahalleli muhtar ve ihtiyar heyetlerinin seçiminde adaylık koyabilirler. Siyasi partiler mahalle muhtarlığı için aday gösteremezler (Eryılmaz, 2012: 220).

1.1. 3. 2. 3. Köy

442 sayılı Köy Kanununa göre köy, nüfusu 2000’den az olan ve kırsal kesimde bulunan en eski yerleşim birimidir, mahalli idari organdır. Ayrıca, “cami, mektep, yaylak, baltalık gibi orta malları bulunan toplu veya dağınık evlerde oturan insanlar bağ, bahçe ve tarlaları ile birlikte bir köy teşkil ederler”

(<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.442.pdf>, 10.04. 2019).

Doğal afetler sonucu köyün yerinin değiştirilmesi, göçmenlerin yerleştirilmesi gibi nedenler yeni bir köyün kurulmasına sebep olabilir. Yeni bir köy, İçişleri Bakanlığının kararı ile kurulsa da, öncelikle ilgili il idare kurulu ve il genel meclisinin kararından sonra Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ile Sağlık Bakanlığının görüşünü almak gerekmektedir (Parlak ve Doğan, 2018: 255).

Köyün yönetim organı köy derneği, köy ihtiyar meclisi ve muhtardan oluşmaktadır. Köyün yürütme organı muhtar iken, danışma ve karar organı ihtiyar meclisinin ve köy derneğinin elindedir.

Muhtar, köy yönetiminin başı, yürütme organı ve aynı zamanda devletin köydeki temsilcisidir. Köy derneği tarafından, çoğunluk sistemine göre beş yıllığına seçilen muhtarlar siyasi partiler tarafından aday gösterilemezler (Çelik, 2013: 116).

İhtiyar meclisi köy nüfusunun büyüklüğüne göre sekiz ve on iki seçilmiş üyeden oluşmaktadır. Üyeler köy derneği tarafından beş yıllık bir süre için seçilirler ve bu

üyelerin seçilebilmesi için 25 yaşını doldurmuş olması gerekmektedir. Köy okulunun müdürü ve köy imamı ihtiyar meclisinin doğal üyesidir (Eryılmaz, 2012: 221).

Köy derneği, köyde yaşayan kadın erkek ve tüm seçmenlerden oluşan bir kuruldur. Köy Kanununda belirtildiği gibi bu derneğin muhtar ve ihtiyar meclisi ile köy imamını seçmek ve aynı zamanda köyün isteğe bağlı işlerini zorunlu hale getirmek gibi yetkileri vardır (Gözler, 2012: 93).

İKİNCİ BÖLÜM

AZERBAYCAN KAMU YÖNETİMİNİN İNCELENMESİ

2.1. AZERBAYCAN KAMU YÖNETİMİ ÖRGÜTLENMESİ

Azerbaycan Cumhuriyeti demokratik, laik ve üniter bir devlettir. Azerbaycan kamu yönetimi genel itibarıyla merkez ağırlıklıdır. Ülkede yerel yönetimler son zamanlarda gelişmeye başlamıştır. Azerbaycan'da kuvvetler ayrılığı prensibi benimsenmiştir. Yasama organı Azerbaycan Cumhuriyeti Milli Meclisi'dir. Yürütme yetkisi cumhurbaşkanına, yargı yetkisi ise bağımsız mahkemelere aittir (Ceferov, 2010).

Azerbaycan Halk Cumhuriyeti 28 Mayıs 1918'de kuruldu. Bununla Azerbaycan Halk Cumhuriyeti doğuda ilk demokratik devlet yapısını kurmuş oldu. Devletin kurucusu Muhammed Emin Rasolzade'dir. Azerbaycan Halk Cumhuriyeti'nin bağımsızlığı Nisan 1920'de son buldu ve Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri İttifakının bir parçası oldu. Bu durum Azerbaycan'ın bağımsızlığa kavuştuğu 1991 yılına kadar devam etti (Mahmudlu, 2017). 1991'de bağımsızlığını geri kazanan modern Azerbaycan, 1918-1920'de var olan laik, demokratik Azerbaycan halk Cumhuriyetinin varisidir (Nağıyeva, 2019).

Başkanlık tipi Cumhuriyetle yönetilen Azerbaycan'ın doğusunda Hazar Denizi, kuzeyinde Rusya Federasyonu, kuzeybatısında Gürcistan, batısında Ermenistan, güneyinde İran ve güney batısında Türkiye bulunmaktadır. Aynı zamanda Kazakistan, Türkmenistan, Rusya ve İran ile deniz sınırları vardır. Ülkenin coğrafi büyüklüğü 86,600 kilometre kare, nüfusu 2018 yılı itibarı ile 10 milyondur. Azerbaycan'ın başkenti Bakü'dür. Devletin resmi dili Azerbaycan dilidir. Devletin idari yapısı il, ilçe, kasaba ve köy olarak örgütlenmiştir (İsmayilova, 2019).

Bunun dışında devletin idari sisteminde Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti de bulunmaktadır. Nahçıvan Özerk Cumhuriyetinin başkenti Nahçıvan'dır. Cumhuriyet iç

işlerinde serbest, dış ilişkilerde Azerbaycan Cumhuriyetine bağlıdır (<http://www.e-qanun.az/framework/897>, 29.03. 2019).

Azerbaycan kamu yönetimi merkez ağırlıklı olup, merkezi ve yerel yönetimlerden oluşmaktadır. Merkezi yönetim Cumhurbaşkanı, Başbakan, Bakanlar Kurulu, bakanlıklar ve İcra Hâkimiyeti başkanlıklarından oluşur. Azerbaycan'da tek yerel yönetim türü belediyedir (<http://www.e-qanun.az/framework/897>, 30.03. 2019).

Azerbaycan'da yerel yönetimler merkez yönetimine nispeten daha sonra, yani yeni devlet sistemi içerisinde 1990'lı yıllarda kurulmuştur. Günümüzde yerel yönetim reformu konusu devletin en çok gündeminde yer alan konulardandır.

2.1.1. Merkez Yönetimi (Başkent Teşkilatı)

Azerbaycan 12 Kasım 1995'de referandumla kabul edilmiş olan Azerbaycan Cumhuriyeti Anayasasıyla yönetilmektedir. Başkanlık sisteminin özelliklerini taşıyan Azerbaycan Anayasası, Amerika Birleşik Devletleri Anayasası'ndan esinlenmiştir. Devletin temel yönetsel görevleri genel yönetimi oluşturan kuruluşlarca yürütülmektedir.

Azerbaycan'da genel yönetimin merkez teşkilatı cumhurbaşkanı, başbakan, bakanlar kurulu, bakanlıklar ve İcra Hâkimiyeti başkanlıklarından oluşmaktadır. Genel yönetimin bir diğer kolu ise taşra örgütleridir. Taşra örgütleri merkezdeki genel yönetimin taşraya bir uzantısıdır ve bu da genel olarak tüm ülkeye yayılmıştır. Azerbaycan'da genel yönetimin taşra teşkilatları şehir, rayon, kasaba ve köylerdir. Bununla birlikte, Azerbaycan'da merkez ve taşra teşkilatlarının dışında hükümete ve bakanlıklara yardımcı olmak amacıyla merkezde kurulmuş, yardımcı kuruluşlar da mevcuttur (Mehdyev, 2010).

2.1.1.1. Cumhurbaşkanı

Azerbaycan Cumhurbaşkanı devletin başıdır. O, ülke içinde ve dışında Azerbaycan Cumhuriyetini ve Azerbaycan halkının birliğini temsil eder. Cumhurbaşkanı,

halk tarafından seçim yoluyla göreve gelmektedir. Cumhurbaşkanının görev süresi 7 yıldır ve bir kişi iki kere cumhurbaşkanı seçilebilir, ancak Azerbaycan Cumhuriyeti Anayasası'nın 101. Maddesine göre ülke savaş durumunda ise cumhurbaşkanının görev süresi uzatılabilir (<http://www.e-qanun.az/framework/897>, 04.04. 2019).

Cumhurbaşkanı olmanın şartları, otuz beş yaşa gelmiş olmak, Azerbaycan topraklarında aralıksız olarak 10 yıldan fazla yaşamak, seçimlere katılma hakkına sahip olmak, ağır suç mahkûmu olmamak, yüksek öğrenimini tamamlamak ve ikili vatandaşlığı olmamaktır. Bu şartları sağlayan Azerbaycan Cumhuriyeti vatandaşı olan şahıslar, Cumhurbaşkanı adayı olabilmektedir (Ceferov, 2010: 479).

Cumhurbaşkanının görev ve yetkileri Anayasasının 109. Maddesinde düzenlenmiştir. Bu görev ve yetkilerden en önemli görevleri şunlardır;

- Azerbaycan Cumhuriyeti Milli Meclisinin seçimlerini belirlemek,
- Azerbaycan Cumhuriyeti devlet bütçesini Milli Meclis'in onayına sunmak,
- Azerbaycan Cumhuriyeti Milli Meclisinin onayı ile başbakanı atamak ve aynı zamanda başbakanı görevden almak,
- Bakanlar Kurulunun üyelerini göreve getirmek, görevden almak ve gerektiğinde Bakanlar Kuruluna başkanlık etmek,
- Bakanlar Kurulunun başkanlığı altında bakanları ve İcra Hakimiyet başkanlarını toplantıya çağırarak,
- Yabancı devletlere Azerbaycan'ın temsilcilerini göndermek, Azerbaycan'a gönderilen yabancı devlet temsilcilerini kabul etmek,
- Azerbaycan Cumhuriyetinin Güvenlik Konseyini oluşturmak,
- Olağanüstü hal ve sıkıyönetim ilan etmek,
- Azerbaycan Cumhuriyeti Milli Meclisinin onayıyla savaş ilan etmek ve barış yapmak,
- Azerbaycan Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesinin ve Temyiz Mahkemesinin hakimlerini, atanmak üzere Milli Meclise sunmak ve Milli Meclisin onayıyla atamaktır (<http://www.e-qanun.az/framework/897>, 5.04. 2019).

2.1.1.2. Başbakan ve Bakanlar Kurulu

Bakanlar Kurulu birçok ülkelerde önemli idari organlardan biridir ve geniş yetkilere sahiptir. Azerbaycan Cumhurbaşkanı, yürütme yetkilerinin uygulanması amacıyla Bakanlar Kurulunu oluşturur. Bakanlar Kurulu, Cumhurbaşkanı'nın en yüksek yürütme organıdır ve aynı zamanda Cumhurbaşkanı'na karşı sorumludur (<http://www.e-qanun.az/framework/897>, 6.04. 2019).

Bakanlar Kurulu başbakan, başbakan yardımcıları, bakanlar ve İcra Hâkimiyeti başkanlarından oluşmaktadır. Başbakan Milli Meclis'in onayıyla cumhurbaşkanı tarafından atanır. Bakanlar Kurulunun toplantılarına Başbakan öncülük eder.

Anayasaya göre, otuz yaşını doldurmuş ve yüksek öğrenimini tamamlamış olmak başbakan olmanın en önemli şartlarıdır. Bu şartları taşıyan Azerbaycan vatandaşları başbakan olarak seçilebilir. Bakanlar ise cumhurbaşkanı tarafından atanmaktadır ve gerekli görülen hallerde başbakanın önerisi ile cumhurbaşkanı tarafından da görevlerine son verilebilir. Her bir bakan ayrı ayrı başbakana karşı sorumludur (Mehdiyev, 2010).

Bakanlar Kurulu'nun en önemli görevlerinden bazıları şu şekildedir:

- Azerbaycan Cumhuriyeti devlet bütçesini hazırlayıp cumhurbaşkanına sunmak,
- Devlet bütçesinin yürütülmesini sağlamak,
- Finans, kredi ve para politikaları oluşturmak,
- Ekonomi ve sosyal refah programlarının uygulanmasını sağlamak,
- Bakanlıklara ve diğer merkezi İcra Hâkimiyet organlarına başkanlık etmektir (<http://www.e-qanun.az/framework/897>, 7.04. 2019).

2.1.1.3. Bakanlıklar

Kamu idaresinin herhangi bir alanından sorumlu merkezi hükümet organı bakanlık olarak adlandırılmaktadır. Bu hükümet organına başkanlık eden kişi ise bakan olarak tanımlanmaktadır. Bakanlar Cumhurbaşkanı tarafından atanmaktadır. Bakanlar seçimlerde değişebileceği gibi uzun süre görevde kalabilirler. Bakanlar Cumhurbaşkanına karşı sorumludurlar. Bakanların başlıca görevleri şunlardır;

- Bakanlığın düzenli şekilde çalışmasını sağlamak,
- Cumhurbaşkanı ve diğer bakanlarla ortak çalışmak,
- Uluslararası alanda iş birliği yapmak,
- Bakanlıkta çalışan personellerin fikirlerini dinlemek,
- Dürüst ve halka hesap verebilir bir şahıs olmak (Ceferov, 2010: 561).

Günümüz itibariyle Azerbaycan Cumhuriyeti Bakanlıkları şunlardır:

- İçişleri Bakanlığı
- Dışişleri Bakanlığı
- Eğitim Bakanlığı
- Savunma Bakanlığı
- Savunma Sanayi Bakanlığı
- Adalet Bakanlığı
- Maliye Bakanlığı
- Vergiler Bakanlığı
- Ekonomi Bakanlığı
- Acil Durumlar Bakanlığı (FHN)
- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı
- Tarım Bakanlığı
- Kültür Bakanlığı

- Sağlık Bakanlığı
- Ulaştırma, Haberleşme ve Yüksek Teknolojiler Bakanlığı
- Enerji Bakanlığı
- Gençlik ve Spor Bakanlığı
- Çevre ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı

(<https://cabmin.gov.az/az/page/57/>, 7.04. 2019).

2.1.1.4. İcra Hâkimiyet Başkanları

İcra Hâkimiyet Başkanı Azerbaycan'da merkezi yönetiminin taşra birimlerinden olan rayon ve şehirlerin başıdır. Azerbaycan'da tüm rayonların başında rayon icra hâkimiyet başkanı ve tüm şehirlerin başında ise şehir icra hâkimiyet başkanı bulunmaktadır. İcra Hâkimiyet Başkanı bir nevi Türkiye'deki valiyi hatırlatmaktadır ve aynı zamanda valiye benzer görev ve yetkileri yerine yetirmektedir. İcra Hâkimiyet Başkanlıkları buldukları rayon ve şehirlerin en üst kurumudur (Mecek, 2018).

Anayasa'ya göre İcra Hâkimiyet Başkanı Cumhurbaşkanı tarafından atanır ve görevden alınır (<http://www.e-qanun.az/framework/897>, 17.04. 2019). İcra Hâkimiyet Başkanı olmak için, yüksek öğrenimi tamamlamış olmak ön koşuldur. İcra Hâkimiyet Başkanları, ikinci bir görevde çalışamazlar. Aynı zamanda, girişimcilik ve ticari faaliyetle de uğraşamazlar. Bunun dışında çifte vatandaşlığı ve başka devlet karşısında yükümlüğü olanlar ve din adamları İcra Hâkimiyet Başkanı olamazlar (<http://www.e-qanun.az/framework/23701>, 17.04. 2019).

Anayasa'nın 124. Maddesine göre, İcra Hâkimiyet Başkanının görevlerini Azerbaycan Cumhurbaşkanı belirlemektedir. İcra Hâkimiyet başkanı Cumhurbaşkanı'na karşı sorumludur.

İcra Hâkimiyet Başkanının bazı önemli görevleri şu şekildedir;

- Görevli olduğu bölgelerde vatandaşların hak ve özgürlüklerinin ve kamu düzeninin korunmasını sağlamak,
- Cumhurbaşkanı tarafından onaylanmış devlet programlarını uygulamak,
- Mevzuata uygun olarak idare ve kuruluşları kurmak ve aynı zamanda iptal etmek,
- Bağlı olan organ, idare, işletme ve kurumların başkanlarını göreve atamak ve gerektiği takdirde görevden almak,
- İlgili yürütme organı karşısında arazinin gelişimi için projeler geliştirmek ve önerilerde bulunmak,
- Rayonu, şehri ve şehir rayonunu devlet organları ile ilişkilerde ve bunun yanı sıra resmi protokollerde temsil etmek (İsmayilova, 2012).

dNahçıvan Özerk Cumhuriyeti'nin (NÖC) İcra Hâkimiyet Başkanları, Nahçıvan Yüksek Meclis Başkanının önerisi ile Azerbaycan Cumhurbaşkanı tarafından atanmaktadır. NÖC İcra Hâkimiyet Başkanı Azerbaycan Cumhurbaşkanı'na karşı sorumlu olduğu gibi, Nahçıvan Yüksek Meclis Başkanına karşı da sorumludur (<http://www.e-qanun.az/framework/897>, 19.04. 2019).

2.1.2. Taşra Teşkilatı

Azerbaycan merkezi idarenin taşra teşkilatları rayon, şehir, kasaba ve köylerden oluşmaktadır.

2.1.2.1. Rayon

Rayonlar, Sovyetler Birliği yönetim geleneğinin bir uzantısı olarak, Azerbaycan'da taşra örgütleri arasında en üst kademeyi oluşturmaktadır. Azerbaycan'la birlikte Sovyetler Birliğinin dağılmasıyla ortaya çıkan diğer devletlerde de halen varlıklarını korumaktadırlar. Rayon Azerbaycan merkezi yönetiminin en üst taşra örgütüdür. Günümüzde Azerbaycan genelinde 66 rayon mevcuttur. Rayonların kurulması, kaldırılması, sınırlarının belirlenmesi, adlandırılması veya adlarının

değiştirilmesi, ilgili bölgenin İcra Hâkimiyeti organının teklifi üzerine Azerbaycan Milli Meclisi tarafından gerçekleştirilmektedir

(http://www.e-qanun.az/alpdata/framework/data/0/f_510.htm, 19.04. 2019).

Rayona, Rayon İcra Hâkimiyet Başkanı başkanlık etmektedir. Rayon İcra Hâkimiyet Başkanı, Cumhurbaşkanı tarafından atanmaktadır. İcra Hâkimiyet Başkanına çalışmalarında yardımcı olmak üzere, Rayon İcra Komitesi faaliyet göstermektedir. Komitenin üyeleri başkan tarafından merkezi yönetimin eş güdümüyle göreve getirilmektedir (Parlak ve Doğan, 2018: 115).

2.1.2.2. Şehir (Şəhər)

Nüfusu 15000'den fazla olan ve bu nüfusun da çoğunluğu sanayi, iktisadi, sosyal faaliyetle uğraşan, aynı zamanda ekonomik ve kültürel merkezleri olan taşra birimine şehir denilir. Şehir rayon'un bir alt kademesini oluşturan taşra birimidir. Yani rayon şehirden büyüktür. Azerbaycan'da 11 şehir vardır. Şehirler rayonların dışında ayrı yerleşim yeridir. Ancak, bazı büyük rayonlarda alt birim olarak birer şehir mevcut olmaktadır. Şehirlerin kurulması, kaldırılması, sınırlarının belirlenmesi, adlandırılması veya adının değiştirilmesi Azerbaycan Milli Meclisi tarafından gerçekleştirilmektedir (Mecek, 2018: 66:). Birçok büyük rayonun merkezi şehir olarak adlandırılmaktadır.

Şehrin başında Şehir İcra Hâkimiyeti Başkanı bulunmaktadır. Şehir İcra Hâkimiyeti Başkanı, Cumhurbaşkanı tarafından göreve atanmakta ve görevden alınmaktadır. Şehir İcra Hâkimiyet Başkanları, Rayon İcra Hâkimiyeti başkanları ile ortak nitelikli birçok görev ve yetkiye sahiptir. Bu yetkilere ek olarak Şehir İcra Hâkimiyeti Başkanı, genel bütçe kapsamında ekonomik, sosyal gelişme ve çevre programlarının projelerinin hazırlanması sırasında kendilerine bağlı şehir rayonu başkanlarından uygun teklif alma yetkisine de sahiptir. Şehir İcra Hâkimiyeti Başkanı çalışmalarını nüfusa göre belirlenmiş Şehir İcra Komitesi aracılığıyla yürütmektedir. Komite üyeleri hükümetle

işbirliği içerisinde Şehir İcra Hâkimiyeti Başkanının önerisi üzerine atanmaktadır (Parlak ve Doğan, 2018: 130).

2.1.2.3. Kasaba

Kasaba şehirden küçük, köyden ise büyük taşra birimidir. Azerbaycan'da rayona ve şehre bağlı birçok kasaba mevcuttur. Kasaba ve köyler arasındaki temel fark, nüfus ve istihdamdır. Kasabaların başında kasaba icra numayenesi bulunmaktadır. İcra numayenesi Türkiye'de muhtara karşılık gelmekte ve muhtara benzer yetkileri kullanmaktadır. Kasaba icra numayenesi ilgili rayon ve şehir İcra Hâkimiyeti Başkanı tarafından göreve atanır ve görevden alınır.

Kasaba icra numayenesinin bazı önemli görevleri şunlardır;

- Görev bölgelerinde rayon ve şehir İcra Hâkimiyeti Başkanlarının görevlerini yerine getirmelerine yardım etmek,
- Vatandaşların şikâyetlerini, başvurularını ve önerilerini dikkate almak ve gerekli tedbirler almak,
- Mevzuata uygun olarak kendisine verilen nüfus ve vatandaşlık işleri ile noterlik işlemlerini yerine getirmek,
- Anayasa, kanun ve diğer hukuk normları ile gösterilen işleri gerçekleştirmektir (Mecek, 2018:63).

2.1.2.4. Köy (Kənd)

Köy kırsal kesimde bulunan, az nüfuslu, en küçük yerleşim yeridir. Köy nüfusunun çoğunluğu çiftçilik, tarım ve hayvancılıkla uğraşır. Köy sözünün Azerbaycan dilinde karşılığı "kənd'tir". Azerbaycan'da köylere "kənd" denilmektedir. Kənd kelimesi farsça "kant" teriminden gelmektedir. Kant kelimesi Türkçe konuşan halklarda eskiden şehir anlamında kullanılmıştır.

Köyde yönetim köy icra numayendesine (temsilcisine) aittir. İcra numayendesi Azerbaycan'da rayon ve şehirden küçük taşra örgütlerinin başkanıdır. İcra numayendeleri, ilgili rayon ve şehir İcra Hâkimiyeti Başkanı tarafından göreve atanır ve görevden alınır. Köy icra numayendesinin görevleri kasaba icra numayendesinin göreviyle aynıdır. Rayon ve şehirde olduğu gibi kasaba ve köylerin kurulması, kaldırılması, adlarının değiştirilmesi ve başka bir yerleşim yeri ile birleştirilmesi ilgili bölgenin İcra Hâkimiyeti organının teklifi üzerine Azerbaycan Milli Meclisi tarafından gerçekleştirilmektedir (<http://supremecourt.gov.az/static/view/149>, 9.05. 2019).

2.1.3. Yerel Yönetimler ve Belediye

Azerbaycan'ın 1991 yılında yeniden bağımsızlığına kavuşmasıyla birlikte yönetsel ve siyasal açıdan ülkede yeniden yapılanma başlamıştır. Yeniden yapılanmanın esası 1995 Anayasasıyla belirlenmiş ve aynı zamanda bu anayasada yerel yönetimler konusunda bir yapılanma ön görülmüştür. Bu bağlamda, Azerbaycan genelinde tek kademeli yerel yönetim kuruluşları olarak belediyelerin kurulmasına karar verilmiştir. Uygulamadaki bazı gecikmeler sonucu, ilk belediye seçimleri 1999 yılında yapılmıştır. Belediyeler 2000 tarihinden itibaren Azerbaycan genelinde faaliyetine başlamıştır (Fikret, 2013).

İlk başlarda Azerbaycan'da 2700 belediye kurulmuştur. Daha sonrasında küçük belediyeler birleştirilerek, belediye sayısı 1771'e düşürülmüştür. Azerbaycan'da belediye seçimleri 5 yılda bir yapılmaktadır. Azerbaycan'da nüfus esasına göre rayon, şehir, kasaba ve köy düzeyinde belediyeler tek kademeli yerel yönetim birimleri olarak örgütlenmiştir. Belediye organları belediye meclisi (şura), belediye başkanı, icra organı (encümen) ile daimi ve diğer komisyonlardan oluşmaktadır (Yusifov, 2010).

Belediye meclisi belediyenin karar organıdır. Belediye meclis üyeleri, belediye sınırları içerisinde yaşayan halk tarafından çoğunluk yöntemiyle genel, eşit, serbest, şahsi ve gizli oylamayla seçilir. Meclis üyelerinin görev süresi 5 yıldır. Üyelerin sayısı belediye nüfusuna göre belirlenmektedir. Yürütme organı belediyenin yürütme aygıtıdır. Yürütme

aygıtı, belediye başkanından ve onun “Belediyelerin Statüleri Hakkında Azerbaycan Cumhuriyet Yasası” ve belediyenin içtüzüğüyle belirlenmiş yöntemle oluşturduğu yapısal bölümlerden ve belediyenin içtüzüğüne göre oluşturulan diğer yürütme birimlerinden oluşmaktadır (<https://tesam.org.tr/wp-content/uploads/2019/01/beki%cc%87r-parlak.pdf>, 09.09.2020).

Yürütme aygıtı bir takım hizmet programlarını, ekonomik ve sosyal programları uygulamak için kurulan şube ve departmanlardır. Yürütme aygıtının başı belediye başkanıdır. Belediye Başkanı, Türkiye’de doğrudan doğruya halk tarafından seçilirken, Azerbaycan’da ise belediye üyeleri tarafından kendi içlerinden seçilmektedir. Ayrıca Azerbaycan’da belediye üyeleri her altı ayda bir yaptıkları işlerle ilgili halka bilgi vermek mecburiyetindedirler. Yürütme aygıtına başkanlık eden belediye başkanı aynı zamanda şube ve departmanların başkanlarını da atamaktadır. Daimi komisyonlar ve diğer komisyonlar, belediyeye bağlı olarak çalışan kurumların faaliyetlerini denetlemek görevini üstlenirler. Bu komisyonlar belediyeye meclisine karşı sorumludur (Yusifov, 2010: 71). Belediyeler kendi faaliyetlerini toplantılar ile daimi ve diğer komisyonlar vasıtasıyla gerçekleştirmektedirler. Belediye toplantılarına başkanlık etmek için belediye başkanları davet edilir (<http://www.e-qanun.az/framework/897>, 10.05. 2019).

Azerbaycan Anayasasına göre belediyelerin en önemli görev ve yetkileri şunlardır:

- Üyelerin yetkilerinin tanınması, kanunla belirlenmiş durumlarda yetkilerin sonlandırılması;
- Tüzüklerinin onaylanması;
- Belediye başkanı ve onun yardımcılarının, aynı zamanda daimi ve diğer komisyonların seçimi;
- Yerel vergilerin ve ödemelerin belirlenmesi;
- Yerel bütçe ve onun icrası ile ilgili raporun onaylanması;

- Belediye mülküne sahip olunması ve onun kullanılması;
- Yerel sosyal güvenlik ve sosyal kalkınma programlarının kabul edilmesi ve hayata geçilmesi;
- Yerel ekonomik programların ve yerel çevresel programların kabul edilmesi ve hayata geçilmesi (<http://www.e-qanun.az/framework/4770>, 12.05.2019).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRK POLİS TEŞKİLATININ İNCELENMESİ

3.1. TÜRK POLİS TEŞKİLATININ TARİHİ

Cumhuriyet öncesi Osmanlı Döneminde polis, Askerlik Teşkilatı içinde yer almıştır. O zamanın şartlarına göre polis amiri olmadığı için, askeri amirler aynı zamanda polis amiri olarak da görev yapmışlardır. Osmanlıdan önce buldukları bölgelere komutanlık eden subaşılar aynı zamanda emniyet hizmetlerinden de sorumluydular (Kalidolda, 2014: 44). Günümüzde olduğu gibi eski dönemlerde de emniyet görevi tek merkezde değil taşrada da yürütülürdü. Sancak merkezlerinde sancakbeyleri, kadılarla birlikte işbirliği içindeydiler. Kadılar kanunlara aykırı davrananlar, suç işleyenler hakkında işlem yaparlardı (Tsoggerel, 2009: 44).

İstanbul'un 1453 yılında fethine kadar, emniyet ve asayiş hizmetleri hiyerarşik bir yapı içerisinde subaşı, yasakçı ve asker başları tarafından idare edilmekteydi. İstanbul'un fethinden 1845'e yani bu günkü Polis Teşkilatının kurulmasına kadar, İstanbul'da emniyet ve asayiş hizmeti için Subaşı, Yeniçeri Ağası, Yasakçı, Cebeci Başı gibi farklı kişiler görevlendirilmiştir (Şahin, 2007).

Bugünkü polis teşkilatlanmasının temeli 10 Nisan 1845 tarihinde atılmıştır. Bu tarihte İstanbul'da "Polis" adıyla o dönemin koşullarına göre modern, profesyonel, askeri yapı dışında ayrı bir teşkilat kurulmuştur. Kurulan polis teşkilatının görevleri aynı tarihte yayınlanan Polis Nizamnamesinde gösterilmiştir. Bu tarih Türk Emniyet Teşkilatının kuruluş günü olarak bilinmektedir (Tırab, 2013: 53).

1845 yılında kurulan polis teşkilatı 1867 ve 1879 daha sonra da 1881 - 1886 - 1898 ve 1907 yıllarında yapılan düzenlemelerle sürekli gelişmiş ve genişlemiştir. 1876 yılında Tanzimat ve Islahat hareketleri çerçevesinde Avrupa'daki örnekler esas alınmak suretiyle bir polis teşkilatın kurulmasına I. Meşrutiyetin ilanından sonraki hükümet

programında yer verilmiş ve 1879 tarihinde Zaptiye Nezareti kurulmuştur. Zaptiye Nezareti 1908 yılına kadar hizmet vermiştir. 17 Ağustos 1907 tarihinde o zamanki polis teşkilatının ihtiyaçlarını karşılamak için 167 maddelik ayrıntılı bir polis nizamnamesi yayınlanmıştır (<https://www.egm.gov.tr/tarihce>, 19.04. 2019).

1909'da Zaptiye Nezareti kaldırılarak, yerine Emniyet Umumiye Müdürlüğü ve İstanbul'a bağlı bir polis müdüriyeti kurulmuştur. Bu kuruluş aynı zamanda Dâhiliye Nezaretine (İçişleri Bakanlığına) bağlı ve ülke genelindeki polis işlerinin yürütülmesiyle görevli olmuştur. Mondros Antlaşmasının yapıldığı 1918 yılından 1920 yılına kadar polis bütün yurttan Osmanlı İmparatorluğunun Polisi adı altında hizmet etmiştir. Daha sonra 1920'de Ankara Hükümeti tarafından Emniyeti Umumiye Müdürlüğü kurulmuştur. Bu müdürlük ilk başta bir Genel Müdür, bir Genel Müdür Yardımcısı ile emniyet seyrüsefer, memurin şubeleri ve altı kişilik Teftiş Kurulundan oluşan bir kadro ile çalışmaya başlamıştır. Bu yapılanma günümüze kadar gelen polis teşkilatının temelini oluşturmuştur (Tırab, 2013: 55).

Cumhuriyetin ilk yıllarında sürekli bir gelişme kaydeden Emniyet-i Umumiye Müdürlüğünün teşkilat yapısı 1930 yılında yeniden gözden geçirilmiş ve altı şubeye ayrılmıştır. Genel güvenliğe ait işlerden, birinci şube; İdari ve adli işlerden, ikinci şube; Özlük işleri, üretim, saymanlık ve donatım işlerinden, üçüncü şube; Yabancıardan, dördüncü şube; Zabıtaya ait teknik, istatistik ve yayın işlerinden, beşinci şube; Umum müdürlüğüne ait haberleşme işleri ve iş başvurularıyla ilgilenen evrak bürosundan, altıncı şube sorumlu olmuştur (<https://www.egm.gov.tr/tarihce>, 2.05. 2019).

1932'de kadro ve dereceleri, atama, yükselme, mesleğe girme, cezalandırma gibi hususlardan oluşan kırk altı maddelik 2049 sayılı Polis Teşkilatı Kanunu çıkarılmıştır. Kanuna göre polisler, sivil polis ve üniformalı polis; aynı zamanda üniformalı polis de adli polis ve piyade polis olarak ikiye ayrılmıştır (Tsoggerel, 2009). 1934 yılında 2559 sayılı Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu (PVSK) ve 1937 yılında 3201 sayılı Emniyet Teşkilat Kanunu (ETK) kabul edilmiştir. 3201 sayılı Emniyet Teşkilat Kanununa göre her ilde bir Emniyet Müdürü, her ilçede bir Emniyet Amiri, iskele ve istasyonda Emniyet

Komiserlerinin görev yapması hükmü getirilmiştir (Kalidolda, 2014: 45). Emniyet Teşkilatı Kanunu ile Emniyet Teşkilatında yapı ve fonksiyon itibariyle yeni birimler oluşturulmuş, önceleri Şube olarak hizmet sunan birimler çoğaltılmış ve aynı zamanda Daire Başkanlıkları olarak faaliyete geçirilmiştir. Zaman içerisinde özellikle 1980'den itibaren polis teşkilatında personel sayısı, bütçe araç ve gereçleri ile hizmet binalarında ve sosyal tesislerde ciddi artışlar olmuştur (Kalidolda, 2014: 45).

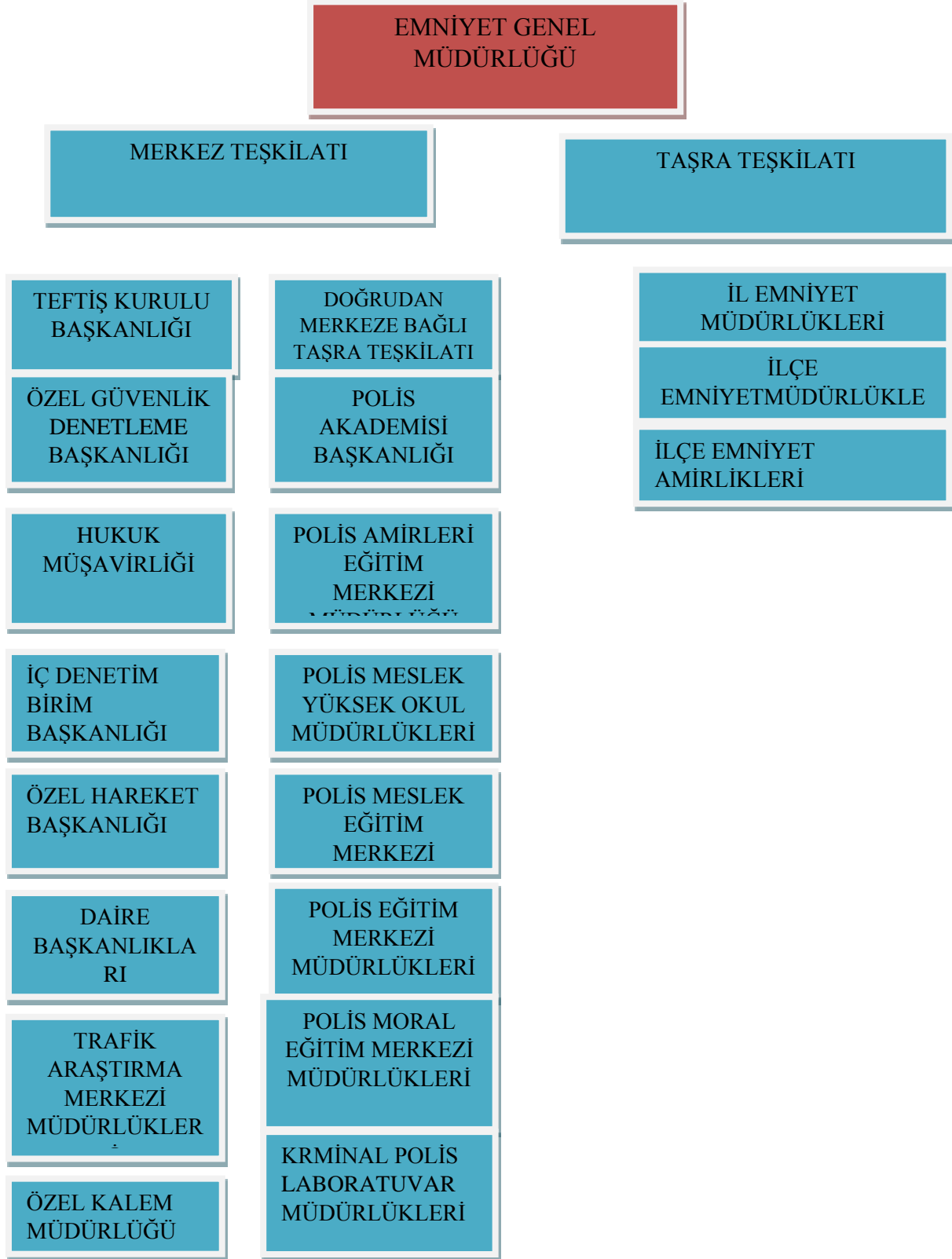
3.2. TÜRK POLİS TEŞKİLATININ YÖNETİM YAPISI

Türkiye Cumhuriyetinin genel güvenliğinden ve asayişinden İçişleri Bakanlığı sorumludur. İçişleri Bakanlığı bu görevi Emniyet Genel Müdürlüğü, Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığı aracılıklarıyla yerine getirmektedir (<https://www.egm.gov.tr/tarihce>, 07.05. 2019). Görüldüğü gibi kolluk kuvvetleri tekil bir yapılanma içerisinde değil, tam tersine birden fazla kurumsal yapılanma halinde asayiş ve iç güvenliği sağlamakla sorumludur.

Türk Polis Teşkilatı, bireylerin temel hak ve özgürlüklerinin korunması ve toplumun düzen içerisinde yaşamını sürdürmesi için hukuk ilkeleri içerisinde güvenlik hizmeti sunmak için kurulmuş bir kamu kurumudur. Türk Polisi Emniyet Genel Müdürlüğü bünyesinde İçişleri Bakanlığı'na bağlı olarak örgütlenmiştir. İçişleri Bakanlığına bağlı bir genel müdürlük olan teşkilat merkezde daire başkanlıkları, taşrada il ve ilçe emniyet müdürlükleri olarak örgütlenmiştir. Emniyet Teşkilatı, 36 Merkez Birimi, 43 Eğitim Birimi, 81 İl Emniyet Müdürlüğü, 353 İlçe Emniyet Müdürlüğü, 403 İlçe Amirliği ve yaklaşık 293 bin 863 personeli olan büyük bir devlet kurumudur (<http://pa.edu.tr/atilanin-3-kati-emniyet-personeli-alindi.html>, 19.05. 2020).

İçişleri Bakanlığına bağlı olarak örgütlenmiş olan Emniyet Genel Müdürlüğü, bünyesinde merkez, taşra ve yurtdışı birimlerini barındıran ve ülke içerisinde hizmet sunan hiyerarşik yapıya sahip silahlı ve üniformalı bir kuruluştur (Geleri, 2003: 29-56).

Grafik 3: Emniyet Genel Müdürlüğü Teşkilatı şeması

Kaynak: (<https://www.egm.gov.tr/teskilat-semasi>, 9.05. 2019).

3.2.1. Merkez Yapılanması

Türkiye’de kamu yönetiminin merkeziyetçi bir yapılanmaya sahip olması nedeniyle bakanlıklar ve bakanlıklara bağlı kurumlar da merkeziyetçi bir yapılanma etrafında örgütlenmiştir. Polis Teşkilatının merkezi yürütme organı başkent Ankara’da İçişleri Bakanlığına bağlı Emniyet Genel Müdürlüğü olarak örgütlenmiştir. Emniyet Genel Müdürlüğünün başı vali veya sınıf üstü emniyet müdürü unvanlı Emniyet Genel Müdürüdür. Emniyet Genel Müdürünün beş yardımcısı mevcuttur ve aynı zamanda merkezde bulunan daire başkanlıkları da bu genel müdür yardımcılarına bağlıdır (Ülkmen, 2006: 72).

3201 sayılı Emniyet Teşkilatı Kanununun 16. Maddesinde belirtildiği gibi merkez teşkilatında, Teftiş Kurulu Başkanlığı, Özel Hareket Başkanlığı, Özel Güvenlik Denetleme Başkanlığı, Hukuk Müşavirliği ve Daire Başkanlıkları yer almaktadır. Emniyet Genel Müdürlüğü, daire başkanlıklarından ve aynı zamanda bu başkanlıklara bağlı şube müdürlüklerinden kurulu bir yapıdır. Polis Teşkilatının merkez teşkilatında yer alan daire başkanlıkları şunlardır (<https://www.egm.gov.tr/tarihce>, 17.05. 2019).

- Asayiş Dairesi Başkanlığı
- Bilgi Teknolojileri Dairesi Başkanlığı
- Belge Yönetimi Dairesi Başkanlığı
- Cumhurbaşkanlığı Koruma Dairesi Başkanlığı
- Dış İlişkiler Dairesi Başkanlığı
- Güvenlik Dairesi Başkanlığı
- Göçmen Kaçakçılığı ve İnsan Ticareti ile Mücadele Dairesi Başkanlığı
- Hudut Kapıları Dairesi Başkanlığı
- Havacılık Dairesi Başkanlığı
- Haberleşme Dairesi Başkanlığı
- İnşaat Emlak Dairesi Başkanlığı
- İstihbarat Dairesi Başkanlığı
- İkmal Bakım Dairesi Başkanlığı

- İnterpol - Europol Dairesi Başkanlığı
- İdari ve Mali İşler Dairesi Başkanlığı
- Koordinasyon Dairesi Başkanlığı
- Kriminal Dairesi Başkanlığı
- Koruma Dairesi Başkanlığı
- Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Dairesi Başkanlığı
- Medya – Halkla İlişkiler ve Protokol Dairesi Başkanlığı
- Narkotik Suçlarla Mücadele Dairesi Başkanlığı
- Özel Güvenlik Dairesi Başkanlığı
- Personel Dairesi Başkanlığı
- Strateji Geliştirme Dairesi Başkanlığı
- Siber Suçlarla Mücadele Dairesi Başkanlığı
- Sosyal Hizmetler Dairesi Başkanlığı
- Sağlık İşleri Dairesi Başkanlığı
- Terörle Mücadele Dairesi Başkanlığı
- Trafik Eğitim ve Araştırmalar Dairesi Başkanlığı
- Trafik Uygulama ve Denetleme Dairesi Başkanlığı
- Tanık Koruma Dairesi Başkanlığı
- TBMM Koruma Dairesi Başkanlığı
- Trafik Hizmetleri Başkanlığı
- Trafik Planlama ve Destek Dairesi Başkanlığı

3.2.2. Taşra Yapılanması

Polis Teşkilatının taşra yapısı il emniyet müdürlükleri, ilçe emniyet müdürlükleri veya ilçe emniyet amirlikleri ile güvenlik hizmetlerine ilişkin diğer birimlerden oluşmaktadır (<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.3201.pdf>, 21.05. 2019).

İl Emniyet Müdürlüğünün en üst makamı olan Emniyet Müdürü, valiye karşı sorumludur. Ayrıca, genel güvenlik ve asayişle ilgili konularda valinin emrine tabidir. İlçe Emniyet Müdürlüğü, İlçedeki nüfusun kalabalık olduğu yerde bulunurken, İlçe Emniyet Amirliği genelde nüfusun kısmen az olduğu yerlerde bulunmaktadır (Tsoggerel, 2009: 51).

Polis karakolları ve polis merkezleri de taşra teşkilatı içerisinde yer alan birimlerdendir. Polis karakolları teşkil edildikleri yerin kadrolarına göre emniyet müdürlüklerine veya emniyet amirliklerine bağlı olarak çalışan birimlerken, polis merkezleri ise polis karakollarının yerine kurulan, daha kapsamlı, donanımlı hizmet birimleri olarak bilinmektedir (Kalidolda, 2014: 50).

3.3. TÜRK POLİS TEŞKİLATINDA EĞİTİM

Polis eğitimi ülkedeki genel eğitimin bir parçasıdır, ancak mesleki bir eğitim olması nedeniyle de genel eğitimden ayrılmaktadır. Polis eğitiminde amaç öğrenciye sadece mesleki bilgi ve davranışlar kazandırmak değil, bununla birlikte iyi analiz yapabilen, hızlı ve sağlıklı karar verebilen, değişen toplum şartlarına uyabilen personel yetiştirmektir (Balcı, 2014: 14).

Polis Teşkilatında adaylara polisliğin temel mesleki birikimlerini kazandırmak amacıyla, hizmet öncesi eğitim ve görevdeki polislerin bilgi ve becerilerini artırmak amacıyla ise hizmet içi eğitim verilmektedir. Bütün bu eğitimler Polis Akademisi Başkanlığı tarafından yerine getirilmektedir.

3.3.1. Polis Akademisi

Polis Akademisi, Polis Enstitüsü adı altında bir yıllık meslek içi yükseköğretim kurumu olarak 06 Kasım 1937 yılında, 3201 sayılı Emniyet Teşkilatı Kanununa göre kurulmuştur. Bu kurumun kuruluş amacı Emniyet Teşkilatına orta ve üst düzey personel

yetiştirmektedir. Polis Akademisinde eğitim süresi daha sonraki yıllarda iki, üç ve en son 1980 tarihinden sonra ise dört yıl olarak belirlenmiştir (Tırab, 2013: 107).

Polis Enstitüsü'nde 1941 yılından sonra iki, 1962'den sonra üç, 1980'den sonra da dört senelik eğitime geçilmiştir. Polis Enstitüsü 1984 yılından itibaren Polis Akademisi adını almıştır. Polis Akademisi'nde 2001 yılından sonra ön lisans, lisans ve lisansüstü eğitim vermeye başlanmıştır. Polis Akademisi, 2015 yılında gerçekleştirilen hukuki düzenleme ile birlikte, çağın gereklerine uygun ve gelişmiş demokratik ülkelerdeki eğitim sistemleriyle çok daha uyumlu bir şekilde, akademik ve teknik bakımdan daha güçlü bir yapıya dönüştürülmüştür. Bu dönüşüm ile birlikte, yeni kurulan Polis Amirleri Eğitimi Merkezi (PAEM) polis yöneticileri; Polis Meslek Yüksek Okulları (PMYO) ile Polis Meslek Eğitim Merkezleri (POMEM) ise polis memurları yetiştirmek üzere yapılandırılmıştır. Bunların yanı sıra, Emniyet Genel Müdürlüğü merkez ve taşra teşkilatının hizmet içi eğitim sorumluluğu ilgili Daire Başkanlıklarından alınarak Polis Akademisi'nin görev alanına verilmiştir. Lisansüstü ve doktora eğitimi ise yine Polis Akademisi bünyesinde bulunan Güvenlik Bilimleri Enstitüsü ile Adli Bilimler Enstitüsü ve Trafik Enstitüsünde yapılmaktadır (<http://pa.edu.tr/>, 30.05. 2019).

3.3.1.1. Polis Amirleri Eğitim Merkezi (PAEM)

Polis Amirleri Eğitim Merkezi (PAEM), Emniyet Teşkilatının ihtiyacı olan polis amirlerini yetiştirmek için, lisansüstü düzeyde eğitim veren parasız yatılı, üniformalı ve bazı giderlerin devlet tarafından karşılandığı mesleki eğitim- öğretim ve uygulama yapan eğitim kurumları olarak tanımlanmaktadır (<http://pa.edu.tr/>, 03.06. 2019).

Polis Amirleri Eğitim Merkezine başvuru yapmak isteyen adaylardan aranan başlıca şartlar şu şekildedir;

- Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmak,
- Lisans mezunu veya denkliği Türkiye'de kabul edilen yurtdışındaki yükseköğretim kurumlarından her hangi birini başarıyla bitirmiş olmak,

- On sekiz yaşını tamamladıktan sonra sınav yapıldığı yılın 31 Aralık tarihi itibariyle otuz yaşından gün almamış olmak,
- Sağlık yönetmeliğinde belirtilen şartları taşımak,
- Kamu haklarının kullanılmasından yoksun bırakılmamak,

Güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmaları olumlu olmak (<http://pa.edu.tr/>, 05.06.2019).

3.3.1.2. Polis Meslek Yüksek Okulları (PMYO)

Polis Meslek Yüksek Okulları (PMYO), Emniyet Teşkilatının ihtiyacı olan polis memurlarını yetiştirmek üzere Polis Akademisi Başkanlığına bağlı olarak, iki yıllık ön lisans eğitimi veren, parasız yatılı, mesleği eğitim-öğretim ve uygulama yapan eğitim kurumlarıdır (<http://pa.edu.tr/>, 06.06.2019). 2020 yılı itibariyle Türkiye’de 6 tane PMYO bulunmaktadır. PMYO’larına başvuru için:

- Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmak,
- Lise ve dengi okul mezunu olmak,
- Sınavın yapıldığı yılın ekim ayının ilk günü itibari ile 18 yaşını tamamlamış ve sınav yapıldığı yılın bir ocak tarihi itibari ile 26 yaşından gün almamış olmak,
- Sağlık Yönetmeliğinde belirlenen koşulları taşımak,
- Erkekler için 167 cm, bayanlar için 162 cm- den kısa boylu olmamak,
- Affa uğramış ve yasaklanmış hakları geri verilmiş olsa dahi mahkûmiyeti bulunmamak, gerekmektedir (<https://www.pa.edu.tr/Upload/editor/files/2019-pmyo-klavuzu.pdf>, 09.06.2019).

PMYO’larının eğitim ve öğretim süreleri, sınav ve değerlendirme esasları, öğrenci izinleri, öğrenciliğin sona erdirilmesi, öğretim elemanlarının izinleri ve diğer konular Polis Meslek Yüksek Okulları Eğitim-Öğretim Yönetmeliğinde yer almaktadır

(<https://www.mevzuat.gov.tr/metin.aspx?mevzuatkod=7.5.12361&mevzuatiliski=0&sourcexmlsearch=>, 10.06. 2019). PMYO'larını başarı ile tamamlamış öğrenciler, Türkiye'nin farklı bölgelerinde polis memuru olarak çalışmaya başlarlar. PMYO'larına 2019 yılında yaklaşık 2500 öğrenci alımı yapılmıştır.

3.3.1.3. Polis Meslek Eğitim Merkezleri (POMEM)

Polis Meslek Eğitim Merkezleri (POMEM) Emniyet Teşkilatının ihtiyacı olan polis memurlarını yetiştirmek için kurulmuş polis mesleği eğitimi veren eğitim ve öğretim kurumlarıdır. 2005 tarihli 5336 sayılı Emniyet Teşkilat Kanununda yapılan değişikliğe göre Polis Meslek Yüksek Okullarına ilave olarak dört yıllık üniversite ve bunun dengi okul mezunlarına 6 aylık eğitimden sonra Polis memuru olma imkânı veren Polis Meslek Eğitim Merkezi Müdürlükleri (POMEM) devreye sokularak hem Avrupa kriterlerine uygun hem de güvenlik hizmetlerinin daha etkin ve hızlı sunulması planlanmıştır. 2020 yılı itibariyle Türkiye'de 32 adet POMEM bulunmaktadır. POMEM modelinin 2023 yılına kadar sürmesi ve uygulama sona erene kadar Emniyet Teşkilatına 120 bin üniversite mezunu polis memuru kazandırılması hedeflenmiştir (Kalidolda, 2014: 58).

POMEM'lerin PMYO'larından farkı öğrencilerinin 4 yıllık üniversite veya bunun dengi okul mezunları olmasıdır. Aranılan şartlara sahip olan ve giriş sınavlarında başarı sağlayan öğrenciler POMEM'lere kabul edilmektedir. Daha sonra bu öğrenciler altı ay süre ile polis mesleği ile ilgili eğitim almaktadırlar. 2019 yılı itibari ile POMEM'lerin eğitim süreleri azaltılarak 4 ay olarak belirlenmiştir.

POMEM'lere başvuru için aranılan şartlar şunlardır:

- Türk vatandaşı olmak,
- En az 4 yıllık üniversite mezunu veya bunun dengi okul mezunu olmak,
- Askerliğini yapmamış erkek ve bayan adaylar için 28 yaşından ve askerliğini tamamlamış erkek adaylar için otuz yaşından gün almamış olmak,

- Sağlık Yönetmeliğinde belirtilen şartları taşımak,
- Erkekler için 167 cm, bayanlar için 162 cm den kısa boylu olmamak
(<https://bitlispomem.pa.edu.tr/pomem-giris-sartlari.html>, 11.06. 2019).

3.3.1.4. Güvenlik Bilimler Enstitüsü (GBE)

Güvenlik Bilimler Enstitüsü (GBE), 4652 sayılı Polis Yüksek Öğretim kanunuyla Polis Akademisine bağlı olarak, lisansüstü eğitim öğretim vermek üzere 2001 tarihinde kurulmuştur. Güvenlik Bilimler Enstitüsü ile Polis Amirleri Eğitim Merkezi Müdürlüğü'nün öğretim üyesi ihtiyacını karşılamak, Güvenlik Bilimleri alanında uzman personel yetiştirmek ve bunların yanı sıra güvenlik bilimleri alanına ilişkin ulusal ve uluslararası düzeyde akademik katkı yapmak amaçlanmıştır
(<https://gbe.pa.edu.tr/hakkimizda.html>, 16.06. 2019).

GBE'nün 2001 yılında kurulması ile birlikte farklı Anabilim Dallarında yüksek lisans eğitimi vermeğe 2002 yılında, doktora eğitimine ise 2006 yılında başlamıştır. GBE'nde aşağıdaki Anabilim Dalları bulunmaktadır
(<https://gbe.pa.edu.tr/hakkimizda.html>, 24.06. 2019).

- Ceza Adaleti Anabilim Dalı
- Suç Araştırmaları Anabilim Dalı
- Güvenlik Stratejileri ve Yönetimi Anabilim Dalı
- Ulaşım Güvenliği Yönetimi Anabilim Dalı
- Uluslararası Güvenlik Anabilim Dalı

Bu Anabilim dalları içerisinde sadece Güvenlik Stratejileri ve Yönetimi ile Uluslararası Güvenlik Anabilim dallarında doktora eğitimi verilmektedir. Enstitünün organları enstitü müdürü, enstitü kurulu ve enstitü yönetim kurulundan oluşmaktadır. Enstitüye bağlı beş Araştırma Merkez Müdürlüğü mevcuttur. Bu merkezler şunlardır:

- Suç Araştırmaları ve Kriminoloji Araştırma Merkezi Müdürlüğü
- Güvenlik Yönetimi ve Eğitimi Araştırma Merkezi Müdürlüğü
- Uluslararası Terörizm ve Güvenlik Araştırma Merkezi Müdürlüğü
- Göç ve Sınır Güvenliği Araştırma Merkezi Müdürlüğü
- Polis Tarihi ve Kültürü Araştırma Merkezi Müdürlüğü

(<https://gbe.pa.edu.tr/hakkimizda.html>, 27.06. 2020).

Araştırma merkezlerinin amacı güvenliği ilgilendiren alanlarda bilimsel çalışmalar, araştırmalar, projeler ve etkinlikler yapmak, bu alanla ilgili strateji ve politikalar geliştirmek ve elde edilen sonuçları ilgili kurum ve kuruluşlarla paylaşmaktır (<https://gbe.pa.edu.tr/hakkimizda.html>, 17.06. 2019).

3.3.1.5. Adli Bilimler Enstitüsü (ABE)

Adli Bilimler Enstitüsü (ABE) 2012 yılında faaliyetine başlamıştır. Enstitü daha önceleri Güvenlik Bilimler Enstitüsüne bağlı Adli Bilimler Anabilim Dalı Başkanlığı adı altında lisansüstü eğitim vermektedir. ABE 2017 yılından itibaren Kriminalistik Anabilim Dalında lisansüstü eğitim vermeye başlamıştır. ABE'nün amacı eğitim gören öğrencilerin program gereği bütün donanıma sahip olması, teorik ve pratik uygulamaları benimsemesi, modern teknolojilerle veya bilimsel yöntemlerle çalışarak yargıya ve topluma hizmet edebilecek aynı zamanda dünya standartlarına uygun araştırmacı- eğitici adli bilimciler yetiştirmektir (<https://abe.pa.edu.tr/>, 29.06. 2019).

Adli Bilimler Enstitüsünde:

- Bilişim Teknolojileri ve Mühendislik,
 - Kriminalistik ile
 - Fen Bilimleri olmak üzere üç Anabilim Dalı faaliyet göstermektedir
- (<https://abe.pa.edu.tr/>, 01.07. 2019).

3.4. TÜRK POLİS TEŞKİLATINDA ÇALIŞMA KOŞULLARI

Polislik, çalışma şartları bakımından düzensiz, uzun ve yoğun çalışma temposu gerektiren bir meslek olmasıyla birlikte, aynı zamanda diğer mesleklerden kendine has özellikleriyle ayrılmaktadır. Bildiğimiz gibi toplumun güvenliğini sağlamak zor ve sorumluluk gerektiren bir meslektir. Yani günlük 8 saat çalışmakla toplum güvenliğini sağlamak imkânsızdır. Diğer devlet memurları gibi Polis Teşkilatı personellerinin de maaş ve birçok özlük hakları 657 Sayılı Devlet Memurlar Kanunu (DMK) Kapsamında düzenlenmektedir (Uzunbacak, 2017).

Devlet Memurlar Kanununda belirtildiği gibi tüm memurlarda olduğu gibi polislerin de haftalık çalışma saati 40 saattir. Ayrıca fazla mesai ücreti de Devlet Memurları Kanununda belirtilmiştir. Türkiye’de polis farklı çalışma koşullarında hizmet vermektedirler. Merkez teşkilatı ile buna bağlı birimlerde ve eğitim kurumlarında çalışan polisler diğer kamu kurumlarında görev yapan devlet memurları gibi günde 8 saat olmak üzere haftalık 40 saat çalışmaktadır. Ancak illerde ve diğer taşra birimlerinde doğrudan sahada çalışan polislerin çalışma saatleri farklılık göstermektedir. Bu farklı çalışma modellerinin en yaygınları 12/24, 12/36, 8/24 olarak belirlenmiş olanıdır. Yani 12 saat çalışıp 24 saat dinlenme veya 12 saat çalışıp 36 saat dinlenme gibi. 12/24 modeline göre çalışanların haftalık çalışma saati 57 saattir, 12/36 ve 8/24 modeline göre çalışanların haftalık çalışma saati 42 saattir (Uzunbacak, 2017: 19).

Devlet memurlarının yıllık izin süresi, on yıllık hizmetini doldurmuş memurlar için 20 gün ve on yıldan fazla görev yapanlar için 30 gün olarak belirtilmiştir (657 Sayılı DMK, Md. 102) Ayrıca, kadın polis memurları için doğum izini de verilmektedir. Doğum izini doğumdan önce 8 hafta ve doğumdan sonra 8 hafta olarak verilmektedir (657 Sayılı DMK, Md. 104). Bunların dışında DMK’nda memurlara süt izini, evlilik ve ölüm izini verilmesi belirtilmiştir (657 Sayılı DMK, Md. 103).

3.5. TÜRK POLİS TEŞKİLATINDA RÜTBELER VE TERFİ SİSTEMİ

4 yıllık lisans eğitimini tamamladıktan sonra Polis Amirleri Eğitim Merkezinde 1 yıl eğitim görerek mezun olanlar komiser yardımcısı, Polis Meslek Yüksek okulları (PMYO) ile Polis Meslek Eğitim Merkezlerinden (POMEM) mezun olanlar polis memuru olarak polis teşkilatında göreve başlamaktadır. Emniyet Teşkilatı personeli görev süresince süre ve başarı odaklı liyakat esasına dayalı olarak terfi imkânlarına sahiptir.

Emniyet Teşkilatı Kanununun 55. Maddesine göre Polis amirleri rütbeleri ve en az bekleme süreleri sırasıyla şu şekildedir.

- Komiser Yardımcısı 4 yıl
- Komiser 4 yıl
- Başkomiser 3 yıl
- Emniyet Amiri 3 yıl
- 4.Sınıf Emniyet Müdürü 2 yıl
- 3. Sınıf Emniyet Müdürü 2 yıl
- 2. Sınıf Emniyet Müdürü 2 yıl
- 1. Sınıf Emniyet Müdürü Yaş haddi
- Sınıf Üstü Emniyet Müdürü Yaş haddi

(<https://www.egm.gov.tr/rutbeler>, 13.07. 2019).

Rütbeler Emniyet Teşkilat Kanununda belirlenen sınav ve eğitim şartlarını sağlayarak, kıdem ve liyakate uygun olarak verilmektedir. Rütbelerde yükselme için terfi tarihi esas kabul edilmektedir. Aynı günde terfi edenlerden performans değerlendirme notu yüksek, performans değerlendirme notu eşit olduğunda ise ödül ve takdirnamesi sayıca fazla olanlar, ödül ve takdirmelerinin eşitliği halinde ise sicil numaraları daha küçük (mesleğe daha önce başlamış) olanlar diğerlerinden kıdemli sayılmaktadırlar (Tsoggerel, 2009: 52).

Her bir rütbe için belirlenen zorunlu bekleme süresi sonunda, bir üst rütbeye terfi edilebilmek için rütbede boş kadro bulunması ve aynı zamanda zorunlu süre içinde olumlu sicil alınması şarttır. Polis memurları belirli şartları sağladıktan sonra memurluktan amirliğe geçebilmektedir. Polis memurluğundan amirliğe geçmek için; mesleğinde en az altı yıl çalışmak, otuz yedi yaşından gün almamak, komiser yardımcılığı sınavını kazanmak, dokuz aydan az olmamak üzere eğitim kursunu tamamlamak ve yönetmelikte belirtilen şartlara sahip olmak gerekmektedir (Tsoggerel, 2009: 52).

Bir üst rütbeye terfi edilebilmek için kıdem şartlarını yerine getirmiş polis amir ve müdürlerinin liyakat koşullarını belirlemek, üst rütbedeki boş kadro sayısına göre sıralayarak terfilerini önermek için Emniyet Genel Müdürlüğü Merkez (Komiser yardımcısı, Komiser ve Başkomiserler için) ve Yüksek Değerlendirme Kurulu (Emniyet Amiri ile 3. ve 2. Sınıf Emniyet Müdürleri için) oluşturulmuştur. Emniyet Teşkilatı personelinin terfi atamaları her yıl Haziran ayında yapılmaktadır (<https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/tutanak/tbmm/d21/c058/b080/tbmm210580800663.pdf>, 15.07. 2019).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

AZERBAJYCAN POLİS TEŞKİLATININ İNCELENMESİ

4.1. AZERBAJYCAN POLİS TEŞKİLATININ TARİHİ

Azerbaycan Polis Teşkilatının tarihi çok eskilere dayanmaktadır. Azerbaycan Cumhuriyeti öncesi polis görevini yerine getiren ve farklı isimlerden oluşan teşkilatlar mevcut olmuştur. Daha IX. Yüzyılda şehirlerin düzeninden ve güvenliğinden “mühtesib” ve onun yardımcısı olan “negib” sorumlu idi. 1225-1236 yılları arasında şehirlerin düzen ve güvenliğini “şihne’ler” sağlamaktaydılar (Əliyarlı, 2018: 18). 1501- 1747 yılları arasında ise daha önceler “şihne’lerin” sağladığı görevi “darğa’lar” yürütmüştür. Ancak, darğa’lar şihne’lere nispeten daha geniş görevlere sahiptiler (Əliyarlı, 2018: 22).

1747- 1826 yılları arasında Azerbaycan vilayetlere bölünmüştü ve bu vilayetlerin kendine has güvenlik teşkilatları vardı. Azerbaycan toprakları üzerinde Rus ve İran savaşı sonucu Azerbaycan kuzey ve güney olmak üzere ikiye bölündü. Kuzey Azerbaycan Rusya’nın sömürgesinde, Güney Azerbaycan ise İran’ın sömürgesinde kaldı. İran’ın sömürgesinde kalan Güney Azerbaycan, günümüzde halen İran’ın hâkimiyeti altındadır. Rusların sömürgesinde kalan Kuzey Azerbaycan ise daha sonra bağımsızlığına kavuşmuştur. Ancak bağımsızlık kazanana kadar Ruslar Azerbaycan topraklarında “komendant - polis teşkilatı” kurmuştur. Bu polis teşkilatlarının başkanları Ruslardan oluşmaktaydı. Bu teşkilatların ölüm cezası verebilmeye kadar uzanan oldukça sert kural ve yetkileri vardı. Ancak komendant – polis teşkilatı da uzun ömürlü olmadı. Daha sonralar, Cumhuriyetin ilanına kadar Azerbaycan’ın farklı bölgelerinde, Ruslar tarafından, bir birinin ardınca farklı polis idareleri ve şubeleri kuruldu (<https://mia.gov.az/index.php/?az/content/131/>, 23.07. 2019).

Azerbaycan Cumhuriyeti 28 Mayıs 1918 tarihinde ilan edildi. Cumhuriyetin kurulmasıyla birlikte Azerbaycan’da 9 bakanlık kuruldu. Bu bakanlıkların içinde İçişleri Bakanlığı da mevcuttu. İki yıl süren Cumhuriyet dönemi sonrası ülke tekrar Sovyetler

Birliğinin sömürgesi haline geldi. 18 Ekim 1991 yılında Azerbaycan ikinci kez bağımsızlığına kavuştu. Azerbaycan bütün kurum ve düzenlemeleriyle bağımsız bir devlet haline geldi. Polis Teşkilatı da İçişleri Bakanlığına bağılı bir güvenlik kurumu olarak örgütlenme ve faaliyetlerini yürütmeye devam etti (Öliyarlı, 2018: 22).

4.2. AZERBAYCAN POLİS TEŞKİLATININ YÖNETİM YAPISI

Azerbaycan'da kamu güvenliği ve iç güvenlik İçişleri Bakanlığı tarafından sağlanmaktadır. “Azerbaycan Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı Hakkında Kanun'a” esasen İçişleri Bakanlığı, Azerbaycan Cumhuriyetinde kamu düzenini ve kamu güvenliğini sağlama, suç önleme ve suçları ortaya çıkarma ve aydınlatma konularında kanunla belirlenen görev ve yetkileri kullanan merkezi yürütme kuruluşu olarak tanımlanmaktadır (<http://www.e-qanun.az/framework/3580>, 29.07. 2019). İçişleri Bakanlığına bağılı asayiş ve iç güvenlikten sorumlu güvenlik birimleri Bakü Şehir Emniyet Müdürlüğü, Gence Şehir Emniyet Müdürlüğü, İç Askeri Birlikler ve diğer bölge il Emniyet Müdürlüklerinden oluşmaktadır (<https://www.mia.gov.az/?/az/content/129/>, 27.07. 2019).

Bilindiği gibi Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti Azerbaycan Cumhuriyetine bağılıdır. Dolayısıyla, Nahçıvan Özerk Cumhuriyetinin İçişleri Bakanlığı da Azerbaycan Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığına bağılıdır. Nahçıvan Polis Teşkilatı merkezi ve taşra kuruluşları ile birlikte İçişleri Bakanlığına bağılıdır (<http://www.e-qanun.az/framework/4364>, 29.07. 2019).

İçişleri Bakanlığının en üst makamı, Cumhurbaşkanı tarafından atanan İçişleri Bakanıdır. Polis Teşkilatının merkezi ve taşra yapıları mevcuttur, ancak teşkilatın yurtdışı yapılanması yoktur.

4.2.1. Merkez Yapılanması

İçişleri Bakanlığı Polis Teşkilatının merkezi yürütme organıdır. Merkezi yürütme organının başı İçişleri Bakanıdır. Bakan Cumhurbaşkanı tarafından, polis teşkilatında general rütbesine sahip görevliler arasından atanır. Bakan atama yetkisine sahip olan Cumhurbaşkanı gerek gördüğünde bakanı görevden alma yetkisini de kullanır.

İçişleri Bakanlığı merkez teşkilatı İçişleri Bakanı ve bakan yardımcıları, İçişleri Bakanlığı Ofisi ile Bakanlığa bağlı birimlerden oluşmaktadır. İçişleri Bakanının genellikle polis kökenli olan 4 yardımcısı mevcuttur

(<https://www.mia.gov.az/?/az/content/129/>, 30.07. 2019).

İçişleri Bakanlığına bağlı birimler şunlardır;

- Sekreteryaya (üst yönetim tarafından yetkilendirilir)
- Merkez – Teftiş Dairesi
- Görev Bölümlerini Yönetim Hizmeti
- Yüksek Ceza Soruşturma İdaresi
- Araştırma ve Soruşturma Merkezi İdaresi
- Organize Suçlarla Mücadele İdaresi
- Uyuşturucu ve Yasak İlaçlarla Mücadele İdaresi
- İç Güvenlikten Sorumlu İdare
- Özel Hareket Arama Merkez İdaresi
- İnsan Kaçakçılığıyla Mücadele İdaresi
- Adli Çalışmalar İdaresi
- Genel İşlem ve İstatistik Bilgi İdaresi
- Sosyal Güvenlik İdaresi
- İç Asker Baş İdaresi
- Trafik Polisi Baş İdaresi
- Pasaport, Kayıt ve Göç İdaresi
- Seferberlik ve Sivil Savunma İdaresi
- Azerbaycan Cumhuriyeti İnterpol Ulusal Bürosu
- İnsan Kaynakları Departmanı
- Dahili Araştırma İdaresi
- Personel Departmanı
- Uluslararası İşbirliği İdaresi
- Bilgi ve İletişim İdaresi
- Basın Hizmeti İdaresi
- Finansal Planlama İdaresi

- Lojistik Genel Müdürlüğü
- Tıp İdaresi
- Spor Topluluğu İdaresi

(<https://www.mia.gov.az/?/az/content/129/>, 01.08. 2019).

İçişleri Bakanlığında yer alan bu idareler geniş yapılanmalar olup bünyesinde birden fazla birim bulundurmaktadır. Bu birimler doğrudan İçişleri Bakanına bağlıdır. Azerbaycan'da Türkiye'den farklı olarak polis teşkilatının genel müdürlüğü yoktur. Tüm rayon, il, ilçe polis teşkilatları İçişleri Bakanına bağlıdır.

4.2.2. Taşra Yapılanması

Azerbaycan Polis Teşkilatının Taşra yapılanması rayon, il, ilçe polis şubelerinden ve güvenlik hizmetlerine ilişkin diğer birimlerden oluşmaktadır. Azerbaycan'ın tüm rayon, il ve ilçelerinde polis şubeleri bulunmaktadır. Polis şubelerinin başında ise "Polis Reisi" görev yapmaktadır. Polis Reisi, ilgili Rayonun, İlin veya İlçenin polis şubesinin en yüksek makamıdır. Polis Reisi İçişleri Bakanı tarafından, polis kökenli kimselerden göreve atanmakta veya görevden alınmaktadır (http://www.vertic.org/media/National%20Legislation/Azerbaijan/AZ_Law_Police.pdf, 03.08. 2019).

4.3. AZERBAYCAN POLİS TEŞKİLATINDA EĞİTİM

Azerbaycan Polis Teşkilatındaki eğitim, Türk Polis Teşkilatında olduğu gibi, hizmet öncesi ve hizmet içi eğitim olarak ikiye ayrılmaktadır. Polis Teşkilatında hizmet içi eğitimleri genel olarak alanlarına göre birimler kendi içinde gerçekleştirmektedir. Hizmet öncesi eğitim ise Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti Polis Okulu ve Azerbaycan Cumhuriyeti Polis Akademisi tarafından gerçekleştirilir. Polis Teşkilatında katı bir amir memur ayrımı yoktur. Aynı zamanda Polis Teşkilatlarında ast-üst ilişkileri rütbeye göre değil makama göredir (<https://m.mia.gov.az/?/az/content/29792>, 05.08. 2019).

Polis Teşkilatının personeli ağırlıklı olarak Polis Akademisi mezunlarından oluşmaktadır. Fakat Polis Akademisi ülkedeki polis ihtiyacını tek başına karşılayamamaktadır. Bu nedenle, genellikle hukuk bölümünü bitirenler olmak üzere dört yıllık üniversite mezunları da polis olarak göreve başlayabilmektedirler. Polis Akademisini bitirenler mesleğe direk olarak başlarken, üniversite mezunları göreve başlamadan önce mesleki hazırlık kurslarında eğitim görmektedirler. Bu kurslar Polis Akademisi Uzaktan Eğitim Fakültesi tarafından 3 aylık süreyle verilmektedir.

4.3.1. Polis Akademisi

Polis Akademisi 1921 yılında polis memurlarının ve komutanlarının eğitimi için, bir polis okulu olarak Azerbaycan Cumhuriyeti İçişleri Komiserliğinin kararı ile kurulmuştur. Okul 1936 yılına kadar Bakü şehrinde faaliyetini sürdürmüş, 1936 yılından itibaren de Mardakan kasabasına taşınmıştır. Polis Okulu 1957 yılında SSCB İçişleri Bakanlığının Özel Polis Okuluna dönüştürülmüştür. Bu okulda eğitim süresi iki yıldır ve okuldan mezun olanlara ortaokul hukuk diploması verilmekteydi. Okul, 1957- 1961 yılları arasında Rusya'nın farklı bölgelerine profesyonel polis personelleri yetiştirmiştir (<https://www.pa.edu.az/?/az/menu/52/>, 07.08. 2019).

Azerbaycan'ın 1991 yılında ikinci defa özgürlüğüne kavuşmasıyla birlikte Azerbaycan Cumhurbaşkanı'nın 23 Mayıs 1992 tarih ve 782 sayılı kararı ve buna bağlı olarak Bakanlar Kurulunun 9 Haziran 1992 tarih ve 321 sayılı kararı ile mevcut SSCB İçişleri Bakanlığının Özel Polis Okulu temelinde Azerbaycan Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı Polis Akademisi kurulmuştur (<https://www.pa.edu.az/?/az/menu/52/>, 08.08. 2019).

Polis Akademisi, İçişleri Bakanlığına bağlı olarak beş yıllık eğitim veren, üniformalı ve yatılı eğitim kurumu olup lisans, yüksek lisans ve doktora eğitimi vermektedir. Polis Akademisinde lisans eğitimi Normal Eğitim Fakültesi ve Uzaktan Eğitim Fakültesi olarak iki fakültede verilmektedir.

4.3.1.1. Normal Eğitim Fakültesi

Normal Eğitim Fakültesi (əyani fakülte) Polis Akademisine bağlı olarak örgün eğitim veren üniformalı ve yatılı bir devlet okuludur. Burada eğitim süresi 4 yıldır. Polis Akademisinin normal eğitim fakültesine alınan öğrencilerde aranan başlıca şartlar şunlardır;

- Azərbaycan vətəndaşı olmaq,
- 16 ilə 18 yaş arası olmaq,
- Erkeklerin boyu en az 165 cm, kızların boyu en az 160 cm olmaq,
- Liseyi başarıyla tamamlamış olmaq,
- Belirlenen sağık şartlarını taşımak

(<https://www.pa.edu.az/?/az/menu/108/>, 09.08. 2019).

Normal Eğitim Fakültesini başarıyla tamamlayan öğrenciler Polis Akademisi mezunu olarak Polis Teşkilatında Polis Leytenatı (Komiser) olarak göreve atanmaktadırlar. Normal Eğitim Fakültesi mezunları askerlikten muaf sayılmaktadır. Fakülte bünyesinde 13 bölüm bulunmaktadır. Bu bölümler;

- Sosial Bilimler,
- Devlet ve Hukuk Teorisi,
- Ceza Hukuku,
- Medeni Hukuk,
- Ceza Süreci,
- Adli Bilimler,
- İçişleri Organlarında Yönetim Organizasyonu,
- İçişleri Organlarında Özel Ekipman, İçişleri Organlarında Operasyon Arama Faaliyeti,
- İçişleri Organlarında İdari Faaliyet,
- Özel Taktik Eğitimi, Dil Eğitimi,
- Fiziksel Eğitim.

Azerbaycan'da polis amiri olarak göreve başlamak için Polis Akademisini (Normal Eğitim Fakültesi) bitirmek şarttır, ancak polis memuru olarak göreve başlamak için her hangi bir üniversiteden lisans mezunu olmak yeterlidir. Polis memuru olarak göreve başlayanların büyük çoğunluğu sonralar polis akademisi uzaktan eğitim fakültesinde eğitim almaktadır. Eğitiminin başarıyla tamamlayan polis memurları, Polis Leytenant (Komiser) olarak görevlerine devam etmektedirler.

4.3.1.2. Uzaktan Eğitim Fakültesi

Polis Akademisinde 1992 yılında Uzaktan Eğitim Fakültesine benzer özel bir bölüm kurulmuştur. Daha sonra 2001 yılında bu bölüm Uzaktan Eğitim Fakültesine dönüştürülmüştür. Fakültenin amacı Azerbaycan Polis Teşkilatının Personel ihtiyacını karşılamak ve bunun yanı sıra görevde bulunan personelin hizmet içi eğitimini yapmaktır. Fakülte hizmet içi eğitimin yanı sıra Teşkilata yeni alınacak kişilere hizmet öncesi kurslar da vermektedir.

Hizmet içi eğitim süresi aralıklı olarak 5 yıldır. Hizmet öncesi kursların eğitim süresi ise 3 aydır. Uzaktan Eğitim Fakültesinin avantajlarından biri, polis memurları bir yandan görevlerini yaparken, diğer yandan eğitimlerini almaktadırlar. İçişleri Bakanlığına bağlı tüm birimlerin personelleri her hangi bir sınırlama olmadan Uzaktan Eğitim Fakültesinde eğitim almaktadırlar. Personelin eğitim derecelerine ve alınacak derslerin sayısına göre eğitimler farklı guruplar şeklinde verilmektedir. Fakültede eğitim alan personelin büyük bir kısmı üniversite mezunlarından oluşmaktadır. Eğer polis memurluğuna alınan personel hukuk mezunu ise uzaktan eğitim fakültesinde tekrar eğitim almasına gerek bulunmamaktadır. Azerbaycan'da Polis Akademisi mezunlarına aynı zamanda hukuk diploması verilmektedir

(<http://web2.anl.az:81/read/page.php?bibid=19378&pno=37>, 16.08. 2019).

4.3.2. NAHÇIVAN ÖZERK CUMHURİYETİ (NÖC) POLİS MESLEK OKULU

Nahçıvan Başkanının Kararnamesine esasen 5 Mart 2019 tarihinde Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti Polis Meslek Okulu kurulmuştur (<http://xeberfakt.az/bolge/9512-naxvanda-dn-in-orta-xtisas-polis-mktbi-yaradld.html>, 11.09. 2019).

Çalışmanın önceki bölümünde anlatıldığı gibi, Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti iç işlerinde serbest, uluslar arası işlerde ise Azerbaycan Cumhuriyetine bağlıdır. Nahçıvan Özerk Cumhuriyetinde Dışişleri Bakanlığı ve Askeri Savunma Bakanlığı dışında tüm Bakanlıklar mevcuttur. Bu nedenle de Nahçıvan Özerk Cumhuriyetinde kurulan Polis Meslek Okulu, Azerbaycan İçişleri Bakanlığına değil, Nahçıvan İçişleri Bakanlığına bağlıdır (<http://xeberfakt.az/bolge/9512-naxvanda-dn-in-orta-xtisas-polis-mktbi-yaradld.html>, 13.09. 2019).

Polis Meslek Okulu, NÖC İçişleri Bakanlığının ihtiyaç duyduğu branşlarda personel yetiştirmek amacıyla kurulmuştur. Polis Meslek Okulunda 2 yıllık ön lisan eğitimi verilmektedir. Polis Meslek Okulu üniformalı yatılı okuldur ve eğitim süresi tamamlanana kadar, öğrencilerin her türlü yiyecek içecek, kıyafet, sağlık, barınma ve gerekli diğer ihtiyaçları karşılanmaktadır (<http://din.nmr.az/>, 13.09. 2019).

Polis Meslek Okuluna öğrenci alımı ile ilgili hususlar Nahçıvan İçişleri Bakanlığı tarafından belirlenmektedir. Bu okula alınacak öğrencilerde aranan başlıca şartlar şunlardır;

- Azerbaycan Cumhuriyeti vatandaşı olmak,
- Sağlık Yönetmeliğinde belirtilen sağlık şartlarını taşımak,
- Lise diplomasına sahip olmak,
- Askerliğini yapmış olmak,
- Boyu 170 cm az olmamak,
- Yaşı 20 den az 30 dan çok olmamak” (<http://din.nmr.az/>, 13.09. 2019).

Polis Meslek Okulunu başarıyla tamamlayan öğrenciler İçişleri Bakanlığı tarafından branşlarına uygun Kıçık Leytenat (Komiser Yardımcısı) olarak göreve atanmaktadır.

4.4. AZERBAYCAN POLİS TEŞKİLATINDA ÇALIŞMA KOŞULLARI

Azerbaycan Polis Teşkilatlarında görev yapan polislerin çalışma şartları ve ücretlendirilmesi Azerbaycan Cumhuriyeti “İçişleri Organlarında Hizmet Koşulları Hakkındaki Kanunla” (İOHK) belirlenmiştir (<http://www.e-qanun.az/framework/4364>, 18.09. 2019). Azerbaycan’da polislik mesleği kendine has özellikleriyle diğerk mesleklerden ayrılmaktadır. Azerbaycan Cumhuriyeti Çalışma Kanununa göre devlet memurlarının haftalık çalışma süresi en fazla kırk saat olarak belirlenmiştir. Ancak Polis Teşkilatı mensupları, işleri gereği haftada kırk saatten fazla çalışabilmektedirler. Diğerk mesleklerde olduğunun aksine, polislik mesleğinde belli bir çalışma saati, düzeni bulunmamaktadır. Gerek görüldüğü hallerde polislerin dinlenme saatlerinde, hafta sonlarında, bayram ve resmi tatillerde de çalışabilecekleri İçişleri Organlarında Hizmet Koşulları (İOHK) Hakkındaki Kanunda belirtilmiştir. Bu kanunda polislerin yaptıkları iş karşılığındaki fazla mesai ücreti de belirtilmiştir (<https://m.mia.gov.az/?/az/content/422/>, 18.09. 2019).

Azerbaycan Cumhuriyeti İş Kanununa göre Azerbaycan’da polislere yıllık 30 gün izin verilmektedir. Bunun dışında 10 yıldan fazla çalışan polislere 5 gün, 15 yıldan fazla çalışanlara 10 gün ve 20 yıldan fazla çalışanlara ise 15 gün fazladan izin verilmektedir. Bu izinler yıllık izinlere eklenmektedir. Yıllık izinleri toplamda 40 gün ve üzeri olan personel isteği doğrultusunda iznini ikiye böldürerek kullanabilmektedir. Kadın polisler için doğumdan önce 70 gün ve doğumdan sonra 56 gün doğum izni verilmektedir. Eğer bebek ikiz doğarsa doğum sonrası 70 gün izin verilmektedir. Yıllık izin zamanı polise bir aylık maaşı ve gidiş dönüş ücretleri verilmektedir (<http://www.e-qanun.az/code/7>, 21.09. 2019).

4.5. AZERBAYCAN POLİS TEŞKİLATINDA RÜTBE VE TERFİ SİSTEMİ

Polis teşkilatında polis rütbeleri, “Azerbaycan Cumhuriyeti İçişleri Organlarının Hizmete Başlaması Hakkında Kanununun” hususi rütbelerin verilmesi bölümüne esasen düzenlenmektedir (http://www.e-qanun.az/alpdata/framework/data/4/f_4364.htm, 25.09.2019). Rütbeler askeri ve Hususi (özel) rütbeler olarak ikiye ayrılmaktadır. Polis rütbeleri Hususi (özel) rütbelerin içinde yer almaktadır. Polis Rütbeleri ilk polis kademesi, orta polis kademesi, üst polis kademesi ve yüksek polis kademesi olmak üzere 4 guruba ayrılmaktadır; (Priyev, 2005).

Polis Teşkilatının rütbeleri ve bu rütbelerde azami bekleme süreleri şu şekildedir (<https://m.mia.gov.az/index.php/?az/content/421/>, 25.09. 2019).

1) İlk Polis Kademesi:

- Polis Kiçik Serjant (Acemi Çavuş) 1 yıl
- Polis Serjant (Çavuş) 2 yıl
- Polis Baş Serjant (Baş Çavuş) süre belli değil

2) Orta Polis Kademesi:

- Polis Kiçik Leytenant (Komiser Yardımcısı) 1 yıl
- Polis Leytenant (Komiser) 2 yıl
- Polis Baş Leytenant (Başkomiser) 3 yıl
- Polis Kapitan (Emniyet Amiri) 3 yıl

3) Üst Polis Kademesi:

- Polis Mayor (4. Sınıf Emniyet Müdürü) 4 yıl
- Polis Polkovnik – Leytenant (3. Sınıf Emniyet Müdürü) 5 yıl

4) Yüksek Polis Kademesi: Bu kademede yer alan rütbelerin belirli bir süresi yoktur.

- Polis Polkovnik (2. Sınıf Emniyet Müdürü)
- Polis General - Mayor (1. Sınıf Emniyet Müdürü)
- Polis General – Leytenant (Sınıf Üstü Emniyet Müdürü)
- Polis General – Polkovnik (Sınıf Üstü Emniyet Müdürü)

Polis Kİçik Serjant'dan (Acemi Çavuş) Polis Kİçik Leytenant'a (Komiser Yardımcısına) kadar, ilk polis kademesi olarak adlandırılmaktadır. Bu kademenin personeli genellikle üniversite bitirmemiş kimselerdir. Türkiye'deki üniversite mezunu olmayan polis memurlarına benzemektedir. Bu personeller çalışırken Polis Akademisine bağlı Uzaktan Eğitim Fakültesini bitirirlerse üst kademelere geçebilmektedirler. Dolayısıyla bu konumda bulunan polis memurları istemeleri ve gerekli koşulları taşımaları halinde görevleri esnasında uzaktan eğitim yoluyla böyle bir fırsata sahip olabilmektedirler.

Polis Kİçik Leytenantın'tan Polis Mayor'una kadar orta polis kademesi, Polis Mayorun'dan Polis Polkovnik'ine, kadar üst polis kademesi ve Polis Polkovnik'ten de Polis General- Polkovnik'e kadar yüksek polis kademesi olarak adlandırılmaktadır. İlk polis kademesine, orta polis kademesine ve üst polis kademesine rütbe ve terfi İçişleri Bakanı tarafından verilmektedir. Ancak, yüksek polis kademesine rütbe ve terfi Cumhurbaşkanı tarafından verilmektedir

(http://www.e-qanun.az/alpdata/framework/data/4/f_4364.htm, 29.09. 2019).

“Azerbaycan Cumhuriyeti İçişleri Organlarının Hizmete Başlaması Hakkında Kanun'un” hizmetten ihraç edilme bölümüne esasen göreve aykırı davranışı nedeniyle meslekten ihraç edilen personele verilen rütbeler geri alınmaktadır (http://www.e-qanun.az/alpdata/framework/data/4/f_4364.htm, 30.09. 2019).

BEŞİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE VE AZERBAYCAN POLİS TEŞKİLATLARININ KARŞILAŞTIRILMASI

Hem Türkiye hem de Azerbaycan Polis Teşkilatlarının köklü bir geçmişi bulunmaktadır. Türkiye’de Osmanlı öncesi eski Türklerde olduğu gibi Osmanlıda da polis teşkilatı, askerlik teşkilatı içinde yer almıştır. O zamanın şartlarına göre polis amiri olmadığından, askeri amirler (komutanlar) aynı zamanda polis amiri olarak da görev yapmaktaydılar. Azerbaycan Cumhuriyeti 1918 yılında kurulmuş, ancak iki yıl bağımsızlığını koruyabilmiş ve 1920 yılında Sovyetlerin sömürgesi altına girmiştir. Azerbaycan 71 yıllık bir sömürge sonrasında 1991 yılında yeniden bağımsızlığına kavuşmuştur. Bunlar göz önünde bulundurulduğunda Azerbaycan Polis Teşkilatının farklı dönemlerde farklı yönetimler altında görevini sürdürdüğü görülmektedir. Cumhuriyet öncesi polis görevini yerine yetiren ve farklı isimlerden oluşan teşkilatlar mevcut olmuştur. 1918 yılında Azerbaycan Cumhuriyetinin kurulmasıyla birlikte var olan 9 bakanlıktan biri de İçişler Bakanlığıdır. Her iki ülkenin Polis Teşkilatlarına tarihi açıdan bakıldığında Türk Polis Teşkilatının çok daha uzun bir tarihi geçmişe, tecrübeye sahip olduğu, Azerbaycan polis teşkilatının ise Sovyetler sonrası süreçte yeni ve yapılanma içerisinde olduğu görülmektedir.

5.1. POLİS TEŞKİLATLARININ ÖRGÜTLENME AÇISINDAN KARŞILAŞTIRILMASI

Türkiye Cumhuriyetinin genel güvenliğinden ve asayişinden İçişleri Bakanlığı sorumludur. İçişleri Bakanlığı bu görevi Emniyet Genel Müdürlüğü, Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığı aracılıklarıyla yerine getirmektedirler. Görüldüğü gibi asayiş ve iç güvenliği sağlayan kolluk kuvvetleri tekil yapıda değil, tam tersine birden fazla kurum asayiş ve iç güvenliği sağlamadan sorumludur.

Azerbaycan'da İçişleri Organları, Azerbaycan Polis Teşkilatlarını ifade etmektedir ve İçişleri Bakanlığı da bu organların bütün bir yapılanmasını yöneten merkezi yürütme kuruluştur. Azerbaycan Polis Teşkilatı merkez ve taşra birimlerinden oluşmaktadır ve İçişleri Bakanlığına bağlıdır. Dolayısıyla Azerbaycan'da Polis Teşkilatı Türkiye'de olduğu gibi genel müdürlük şeklinde değil İçişleri Bakanlığı olarak örgütlenmiştir. Bilindiği gibi Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti Azerbaycan Cumhuriyetine bağlıdır. Bu nedenle de Nahçıvan Özerk Cumhuriyetinin İçişleri Bakanlığı da Azerbaycan Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığına bağlı kalarak çalışmaktadır. Nahçıvan'da da Polis Teşkilatı genel müdürlük şeklinde değil Bakanlık olarak örgütlenmiştir.

Türk Polis Teşkilatının merkezi yürütme organı merkezde İçişleri Bakanlığına bağlı Emniyet Genel Müdürlüğü olarak örgütlenmiştir. Emniyet Genel Müdürlüğünün başında vali veya sınıf üstü emniyet müdürü unvanlı Emniyet Genel Müdürü bulunmaktadır. Emniyet Genel Müdürünün beş yardımcısı mevcuttur ve aynı zamanda merkezde bulunan daire başkanlıkları da bu genel müdür yardımcılarına bağlıdır.

Daha önce de bahsedildiği gibi İçişleri Bakanlığı Azerbaycan Polis Teşkilatının merkezi yürütme organıdır. Merkezi yürütme organının başı İçişleri Bakanıdır. Bakan Azerbaycan Cumhurbaşkanı tarafından, general rütbeli kimseler arasından göreve atanır. Azerbaycan İçişleri Bakanlığının yapısı; İçişleri Bakanı ve bakan yardımcıları, İçişleri Bakanlığının Ofisi ve İçişleri Bakanlığı sistemine dâhil olan organlardan oluşmaktadır. Genellikle polis kökenli olan İçişleri Bakanının 4 yardımcısı mevcuttur. Görüldüğü gibi her iki ülkenin polis teşkilatı merkezi bir yapılanmaya sahiptir. Türkiye'de şehirlerde polis kırsal alanda ise jandarma iç güvenliği sağlamaktadır. Ancak, Azerbaycan'da kırsal ve şehir ayrımı yapılmadan polis en uçtan en kalabalık şehir merkezine kadar güvenlikten sorumlu tek organdır. Dolayısıyla Türkiye'de Jandarmanın sorumluluğunda olan kırsal kesimler Azerbaycan'da polisin sorumluluğundadır.

Türk Polis Teşkilatının Taşra yapısı il emniyet müdürlükleri, ilçe emniyet müdürlükleri veya ilçe emniyet amirlikleri ile güvenlik hizmetlerine ilişkin diğer birimlerden oluşmaktadır. Azerbaycan Polis Teşkilatının Taşra yapılanması Rayon, İl,

İlçe Polis şubelerinden ve güvenlik hizmetlerine ilişkin diğer birimlerden oluşmaktadır. Azerbaycan'ın tüm Rayon, İl ve İlçelerinde polis şubeleri bulunmaktadır. Polis Şubelerinin başında ise Polis Reisi görev yapmaktadır. Her iki devletin Polis Teşkilatlarının Taşra yapılanmaları birbirine benzerlik gösterir. Ancak Türkiye'den farklı olarak Azerbaycan'da köyler de polisin taşra kuruluşları içinde yer almaktadır. Bu nedenle, Azerbaycan'da köylerin güvenliğinden de polis sorumludur.

5.2. POLİS TEŞKİLATLARININ EĞİTİM AÇISINDAN KARŞILAŞTIRILMASI

Polis eğitimi genel eğitimin bir parçası olmakla birlikte kendine özgü yapısı ve mesleki bir eğitim olması nedeniyle genel eğitimden de ayrılmaktadır. Polis eğitiminde amaç öğrenciye mesleki bilgi ve davranışlar kazandırmak, iyi muhakeme yapabilen, hızlı ve sağlıklı karar verebilen, değişen toplum şartlarına uyabilen personeller yetiştirmektir. Türk polis teşkilatında eğitim hizmet öncesi ve hizmet içi olmak üzere iki şekilde yapılmaktadır. Türk Polis Teşkilatında adaylara, polisliğin temel mesleki birikimlerini kazandırmak amacıyla, hizmet öncesi eğitim ve polislerin bilgi ve becerilerini artırmak amacıyla ise hizmet içi eğitim verilmektedir. Hizmet öncesi ve hizmet içi eğitimler esas olarak Polis Akademisi bünyesinde gerçekleştirilmektedir. Bunun yanında Daire Başkanlıkları ile il emniyet müdürlükleri de kendi bünyelerinde hizmet içi eğitim verebilmektedirler.

Azerbaycan Polis Teşkilatındaki eğitim, Türkiye'de olduğu gibi hizmet öncesi ve hizmet içi eğitim olarak ikiye ayrılmaktadır. Azerbaycan Polis Teşkilatında hizmet içi eğitimleri genel olarak alanlarına göre birimler kendi içinde gerçekleştirilmektedir. Hizmet öncesi eğitim, ise Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti Polis Meslek Yüksek Okulu ve Azerbaycan Cumhuriyeti Polis Akademisi tarafından gerçekleştirilmektedir. Azerbaycan ve Türkiye Polis Akademileri hizmet öncesi eğitimde dünyadaki gelişmelere uygun bir seviyede bulunmaktadır.

Türkiye'de Polis Akademisi önlisans, lisansüstü ve doktora seviyesinde meslek eğitim veren bir yükseköğretim kurumudur. Polis Akademisi bilimsel çalışmalarıyla,

nitelikli eğitimiyle gelişme yolunda önemli adımlar atmaktadır. Polis Akademisi bünyesinde şu eğitim birimleri yer almaktadır; Polis Amirleri Eğitimi Merkezi, Polis Meslek Eğitim Merkezleri, Polis Meslek Yüksek Okulları, Polis Eğitim Merkezi, Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, Adli Bilimler Enstitüsü ve Trafik Enstitüsü.

Polis Amirleri Eğitim Merkezi Emniyet Teşkilatının ihtiyacı olan polis amirlerini yetiştirmek için lisansüstü düzeyde mesleki eğitim- öğretim ve uygulama yapan eğitim kurumudur. Polis Meslek Yüksek Okulları, Emniyet Teşkilatının ihtiyacı olan polis memurlarını yetiştirmek üzere iki yıllık ön lisans eğitimi veren, parasız yatılı, mesleki eğitim-öğretim ve uygulama yapan eğitim kurumlarıdır. Polis Meslek Yüksek Okullarından farklı olarak Türkiye’de, Polis Meslek Eğitim Merkezleri faaliyet sürdürmektedirler. Polis Meslek Eğitim Merkezleri, Emniyet Teşkilatının ihtiyacı olan polis memurlarını yetiştirmek amacıyla polislik alanında mesleki eğitim veren eğitim ve öğretim kurumlarıdır. Bakanlar Kurulunun kararıyla kurulan Polis Meslek Eğitim Merkezlerinin, Polis Meslek Yüksek Okullarından farklı öğrencilerinin 4 yıllık üniversite mezunları veya bunun dengi okul mezunları olmasıdır. Güvenlik Bilimleri Enstitüsünde Polis Amirleri Eğitim Merkezi Müdürlüğü’nün öğretim üyesi ihtiyacını karşılamak, Güvenlik Bilimleri alanında uzman personel yetiştirmek ve bunların yanı sıra ulusal ve uluslararası düzeyde akademik katkı yapmak amaçlanmıştır. Bir diğer Enstitü Adli Bilimler Enstitüsüdür. Adli Bilimler Enstitüsü Kriminalistik Anabilim Dalı Başkanlığında lisansüstü eğitim vermektedir. Adli Bilimler Enstitüsünün amacı, eğitim gören öğrencilerin program gereği bütün donanıma sahip adli bilimciler yetiştirmektir.

Azerbaycan Polis Akademisi İçişleri Bakanlığına bağlı beş yıllık eğitim veren, üniformalı ve yatılı eğitim kurumu olup lisans, yüksek lisans ve doktora eğitimi vermektedir. Türkiye Polis Akademisinden farklı olarak Azerbaycan Polis Akademisinde lisans eğitimi de verilmektedir. Lisans eğitimi uzaktan eğitim ve normal eğitim olarak verilmektedir. Uzaktan eğitim Uzaktan Eğitim Fakültesi, normal örgün eğitim ise Normal Eğitim Fakültesi tarafından yerine getirilmektedir.

Azerbaycan'da ilk Polis Meslek Okulu 2019 yılında Nahçıvan Özerk Cumhuriyetinde, Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti Polis Meslek Okulu adı altında kurulmuştur. Polis Meslek Okulu Nahçıvan İçişleri Bakanlığına bağlıdır. Bu Okulda 2 yıllık ön lisan eğitimi verilmektedir. Polis Meslek Okulu, Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığının ihtiyaç duyduğu branşlarda personel yetiştirmek amacıyla kurulmuştur. Azerbaycan'da Polis Eğitim Merkezleri mevcut değildir. Ancak, 4 yıllık lisans eğitimini başarıyla tamamlamış, aynı zamanda askerliğini yapmış ve yaşı 25'ten büyük olmayan Azerbaycan vatandaşları İçişleri Bakanlığına çalışmak için başvuruda bulunabilmektedirler. İçişlerini Bakanlığının şartlarını sağlayan adaylar içişleri organlarında görev yapabilmektedir. Bu kişiler göreve başlamadan önce İçişleri Bakanlığına bağlı ilgili birimler tarafından üç ile altı ay arasında kurs almaktadırlar. Kursu başarıyla tamamlayan kişiler görevlerine başlatılmaktadır. Bu görevlerde genellikle hukuk mezunlarına öncelik tanınmaktadır.

Azerbaycan Polis Akademisinde yüksek lisans ve doktora eğitimi Türkiye Polis Akademisinde olduğu gibi Enstitülerde değil Fakülteler tarafından gerçekleştirilmektedir. Türkiye Polis Akademisinden farklı olarak, Azerbaycan Polis Akademisinde Uzaktan Eğitim Fakültesi de mevcuttur. Bu Fakültenin öğrencileri genellikle Polis Teşkilatında görevli personeldir. Bu polis mensupları daha önce farklı üniversitelerde 4 yıllık lisans eğitimi almış ancak Polis Akademisi mezunu olmayan kişilerdir. Bu sebepten bir yandan görev yaparken, diğer yandan mesleki eğitim almaya devam etmektedirler.

5.3. POLİS TEŞKİLATLARININ ÇALIŞMA KOŞULLARI AÇISINDAN KARŞILAŞTIRILMASI

Çalışma şartları bakımından Türkiye ve Azerbaycan Polis Teşkilatları genel olarak benzer kurallara sahiptir. Her iki ülkede polislik, çalışma şartları bakımından düzensiz, uzun ve yoğun çalışma temposu gerektiren bir meslek olmasıyla birlikte, aynı zamanda diğer mesleklerden kendine has özellikleriyle ayrılmaktadır. Güvenlik hizmeti zor ve bir o kadar da sorumluluk gerektiren bir meslektir. Bu hizmetin herhangi bir zaman sınırlaması çerçevesinde yerine getirilmesi söz konusu değildir. Bu nedenle polislerin

diğer kamu çalışanları gibi keskin ölçüler içerisinde belirli bir saat aralığında çalışarak toplumun güvenliğini sağlaması neredeyse imkânsızdır. Türkiye’de Devlet Memurlar Kanununda belirtildiği üzere, tüm memurlarda olduğu gibi polislerin de haftalık çalışma saati 40 saattir. Ancak uygulamada özellikle sahada suçla mücadele alanında çalışan polisler haftada 40 saatten fazla çalışmaktadır. Polislere bu fazla çalışma süreleri için ek ücret (fazla mesai ücreti) ödenmektedir.

Azerbaycan Polis Teşkilatında çalışan polislerin çalışma şartları ve ücretlendirilmesi, Azerbaycan Cumhuriyeti “İçişleri Organlarında Hizmet Koşulları Hakkında Kanun’la belirlenmiştir. Azerbaycan Cumhuriyeti Çalışma Kanununa esasen polisler de dâhil olmak üzere devlet memurlarının haftalık çalışma süresi en fazla kırk saat olarak belirlenmiştir. Gerek görüldüğü hallerde polisler dinlenme saatlerinde, hafta sonları bayram ve resmi tatillerde de çalışabilecekleri de bu kanunda belirtilmiştir. Bu çerçevede fazla çalışan polislere maaşlarının dışında ek ödeme yapılmaktadır.

Türkiye’de devlet memurlarının yıllık izin süresi, on yıllık hizmetini doldurmuş memurlar için 20 gün ve on yıldan fazla görev yapanlar için 30 gündür. Ayrıca kadın polis memurları için doğum izni de verilmektedir. Doğum izni doğumdan önce 8 hafta ve doğumdan sonra 8 haftadır. Bunların dışında Devlet Memurlar Kanununda memurlara süt izni, evlilik ve ölüm izni hakkı verilmiştir. Azerbaycan’da polislere yıllık 30 gün izin verilmektedir. Bunun dışında 10 yıldan fazla çalışan polisler 5 gün, 15 yıldan fazla çalışanlara 10 gün ve 20 yıldan fazla çalışanlara ise 15 gün ek izin verilmektedir. Bu izinler yıllık izinlerine eklenmektedir. Böylelikle yıllık izni toplamda 40 gün ve üzeri olan personeller isteği doğrultusunda iznini ikiye böldürerek kullanabilmektedir. Kadın polisler için, doğumdan önce 70 gün ve doğumdan sonra 56 gün doğum izni verilmektedir. Yıllık izni zamanı polise bir aylık maaşı ve gidiş dönüş ücretleri verilmektedir. Görüldüğü gibi Azerbaycan Polis Teşkilatında Türk Polis Teşkilatına kıyasla polislerin izin süresi daha fazladır.

5.4. POLİS TEŞKİLATLARININ RÜTBE VE TERFİ SİSTEMİ AÇISINDAN KARŞILAŞTIRILMASI

Türkiye’de Polis Meslek Yüksek Okulları ile Polis Meslek Eğitim Merkezlerinden mezun olanlar polis memuru 4 yıllık lisans eğitimini tamamladıktan sonra Polis Amirleri Eğitim Merkezinden mezun olanlar ise komiser yardımcısı olarak polis teşkilatında göreve başlamaktadır. Emniyet Teşkilatı Kanununa göre Polis rütbeleri sırasıyla şu şekildedir: Polis Memuru, Başpolis Memuru, Kıdemli Başpolis Memuru, Komiser Yardımcısı, Komiser, Başkomiser, Emniyet Amiri, 4.Sınıf Emniyet Müdürü, 3. Sınıf Emniyet Müdürü, 2. Sınıf Emniyet Müdürü, 1. Sınıf Emniyet Müdürü, Sınıf Üstü Emniyet Müdürü.

Rütbeler Emniyet Teşkilat Kanununda belirlenen sınav ve eğitim şartları sağlanarak, kıdem ve liyakate uygun olarak verilmektedir. Polis memurları belirli şartları sağladıktan sonra sınavda başarılı olmaları halinde memurluktan amirliğe geçebilmektedir.

Türkiye’de katı bir memur amir ayrımı vardır. Türkiye’de Polis Meslek Yüksek Okulu mezunları memur, ancak en az dört yıllık lisans mezunu olup Polis Amirleri Eğitim Merkezinde eğitimlerini tamamlamış kişiler komiser yardımcısı olarak atanmaktadırlar. Bazen dört yıllık eğitimini tamamlamış ve tamamen tecrübesiz bir amir, tecrübeli bir memurun amirliğine atanmaktadır. Bu durum ise pratikte birçok soruna neden olmaktadır. Komiser yardımcısının işi öğrenene kadar polis memurundan bilgi talep etmesi sonucu otorite kaybına ve liderlikte bir takım sıkıntılara sebep olmaktadır. Türk Polis Teşkilatında var olan bu sorun, Azerbaycan Polis teşkilatında da vardır.

Azerbaycan’da genel olarak rütbeler, Askeri ve Hüsusi (özel) rütbeler olarak ikiye ayrılmaktadır. Polis rütbeleri Hüsusi (özel) rütbelerin içinde yer almaktadır. Ayrıca olarak, polis rütbeleri dört guruba ayrılmaktadır; ilk polis kademesi, orta polis kademesi, üst polis kademesi, yüksek polis kademesi. Polis Küçük Serjant’dan (Acemi Çavuş) Polis Küçük Leytenant’a (Komiser Yardımcısına) kadar, ilk polis kademesi adlandırılmaktadır.

Bu kademenin personelleri genellikle üniversite bitirmemiş kimselerdir. Bir nevi Türkiye'deki memurlara benzemektedirler. Bu personeller görevleri esnasında Polis Akademisini bitirirlerse üst kademelerde geçebilmektedirler. Bu memurlar çalışırken aynı zamanda Uzaktan Eğitim Fakültesinde eğitimlerini sürdürerek üst kademelere geçiş için fırsat elde edebilmektedirler.

Azerbaycan'da ise katı bir memur amir ayrımı yoktur. Azerbaycan'da memurluktan amirliğe geçiş Türk Polis Teşkilatında olduğu gibi zor değildir. Azerbaycan Polis Teşkilatında bazen görev/makam rütbenin önüne geçebilmektedir. Bu bağlamda, rütbece küçük bir polis mensubu, kendisinden rütbece büyük bir polis mensubundan daha üst bir konuma atanabilmektedir. Dolayısıyla ast üste emir verebilmektedir. Bu durum polislerde moral ve motivasyon düşüklüğüne neden olmaktadır.

SONUÇ

Bu çalışma Türk ve Azerbaycan Polis Teşkilatlarının karşılaştırılması amacıyla gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın birinci bölümünde Türk kamu yönetimi, ikinci bölümünde ise Azerbaycan kamu yönetimi incelenmiştir. Üçüncü bölümde Türkiye Polis Teşkilatı, dördüncü bölümde ise Azerbaycan Polis Teşkilatları tarihsel gelişim, örgütsel yapı, eğitim, çalışma, rütbe ve terfi bakımından incelenmiştir. Son bölüm olan beşinci bölümde ise her iki ülkenin polis teşkilatları karşılaştırılmıştır.

Türkiye ve Azerbaycan birbirleriyle köklü bağları olan iki Türk devletidir. Aynı zamanda iki devlet arasında geçmişe dayalı ilişkiler mevcuttur. Azerbaycan Cumhuriyeti 1918 yılında kurulmuş, daha sonra Nisan 1920'den itibaren yetmiş yılı aşkın Sovyetler Birliğinin sömürgesinde kalmıştır. Sömürge döneminde Türkiye ve Azerbaycan arasındaki ilişkilerde bir takım kopukluklar oluşmuştur. Azerbaycan'ın 1991 yılında ikinci kez bağımsızlığına kavuşmasıyla birlikte Türkiye ile yeniden ilişkilerini güçlendirmiştir. O dönemin Azerbaycan Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev Türkiye ve Azerbaycan için “ Bir millet, iki devlet” açıklamasında bulunmuş ve iki ülke “kardeş devlet” konumuna gelmişlerdir. Her iki devlet arasında başta ekonomi, savunma sanayi, güvenlik, kamu yönetimi ve polis teşkilatları olmak üzere birçok alanda kapsamlı işbirlikleri yapılmaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti 1923 yılında Mustafa Kemal Atatürk'ün önderliğinde altında kurulmuştur. Azerbaycan Cumhuriyeti 28 Mayıs 1918'de kurulmuştur. Azerbaycan Cumhuriyeti, Türkiye Cumhuriyetinden önce kurulsada çok geçmeden bağımsızlığını kaybetmiştir. Yaklaşık 70 yıldan fazla Sovyetlerin sömürgesinde kalmış, 1991 yılından yeniden bağımsızlığına kavuşmuştur. Azerbaycan uzun süre Sovyetler Birliği'nin sömürgesinde kaldığı için, yönetim sistemindeki bazı kurumlar Sovyetlerden kalırken, Türkiye Cumhuriyeti'nde ise bazı kamu kurumları Osmanlı Devleti'nden miras kalmıştır.

Her iki ülke başkanlık sistemiyle yönetilmektedir. Hem Türkiye’de hem de Azerbaycan’da Cumhurbaşkanı halk tarafından seçilmektedir. Türkiye’den farklı olarak Azerbaycan’da Bakanlar Kurulu mevcuttur. Bakanlar Kurulu Cumhurbaşkanının yürütme ile ilgili yetkilerinin kullanılmasına yardımcı olmaktadır. Türkiye’de yürütmenin başı Cumhurbaşkanı’dır. Cumhurbaşkanı’na yürütme ile ilgili görevlerin yerine getirilmesinde bakanlar yardımcı olmaktadır. Bakanlar Cumhurbaşkanı tarafından atanmaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasasına göre yasama yetkisi Türkiye Büyük Millet Meclisine (TBMM) verilmiştir. TBMM halk tarafından seçilen 550 üyeden (milletvekilinden) oluşmaktadır. Azerbaycan yasama organı tek meclisli 125 üyeden oluşan Azerbaycan Cumhuriyeti Milli Meclisidir. Azerbaycan’da milletvekillerinin sayısı Türkiye göre az gözükse de ülkenin nüfus oranına göre yeterli sayıdadır. Bunun dışında, Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti Yüksek Meclisi de 45 üyeden oluşmaktadır.

Her iki ülkede kamu yönetimi merkezi yönetim ve yerel yönetim olarak iki şekilde örgütlenmektedir. Türkiye’de olduğu gibi Azerbaycan’da da merkezi yönetim merkez teşkilatı ve taşra teşkilatından oluşmaktadır. Türkiye’de merkez yönetiminin taşra temsilcileri illerde Vali, ilçelerde Kaymakam iken, Azerbaycan’da taşra yapılanması içerisinde yer alan rayonların, illerin ve ilçelerin başında İcra Hâkimiyeti Başkanları bulunmaktadır. Her iki ülkede de merkezi yönetim yerel yönetime göre daha çok yetkiye sahiptir.

Türkiye ve Azerbaycan kamu yönetimi merkezi yönetim ve yerinden yönetim olarak ikiye ayrılmaktadır. Her iki ülkenin merkezi yönetimleri arasında benzerlikler olmasına rağmen yerel yönetimler arasında çok büyük farklılıklar mevcuttur. Türkiye’de coğrafi açıdan “Belediyeler, İl Özel İdareleri ve Köyler” olmak üzere üç temel yerel yönetim birimi; hizmet açısından ise Üniversiteler, TRT, KİT’ler ve SGK gibi yerel yönetim birimleri mevcuttur. Ancak, Azerbaycan’da ise tek yerel yönetim türü belediyelerdir. Türkiye’de yerel yönetimlerin kuruluşu 1854 tarihine kadar uzanırken, Azerbaycan’da yerel yönetimler 1999 yılında kurulmuştur. Bu nedenden Türkiye yerel

yönetimleri, Azerbaycan yerel yönetimlerine göre daha tecrübelidir. Azerbaycan Cumhuriyeti Belediye Kanununa göre hiçbir vatandaş yerel hizmetlerin görülmesinde katılma hakkından mahrum bırakılamaz (Belediye Kanunu. md.1). Bu sebepten dolayı Azerbaycan köylerinde nüfusa bağlı olmayarak belediyeler kurulmuştur. Ancak bu durum Türkiye yerel yönetimlerinde mevcut değildir. Çünkü Türkiye’de köylerde belediyelerin kurulması için belirli nüfus şartı vardır. Türkiye’de büyükşehir belediyesi ve belediye ayrımı varken, Azerbaycan’da böyle bir ayrım yoktur. Belediye başkanı, Türkiye’de doğrudan doğruya halk tarafından seçilirken, Azerbaycan’da ise Belediye başkanı, belediye üyeleri tarafından kendi içlerinden seçilmektedir. Türkiye’de belediye organları, belediye başkanı, belediye meclisi ve belediye encümeninden oluşurken, Azerbaycan’da belediye organları Belediye başkanı, belediye meclisi ve geçici ve daimi kurulan komisiyalardan oluşmaktadır. Türkiye’de olduğu gibi Azerbaycan’da da Belediye başkanı belediyenin yürütme organının başıdır.

Bir ülkede huzurlu bir toplumdaki söz edebilmek için o ülkede güven ve istikrarın sağlanması gerekmektedir. Güven ve istikrarın sağlanmasında polis teşkilatları büyük öneme sahiptir. Hem Türkiye’de hem Azerbaycan’da genel güvenlik ve asayişinden İçişleri Bakanlıkları sorumludur. Türkiye’de Polis Teşkilatının merkezi yürütme organı merkezde İçişleri Bakanlığıdır. Polis Teşkilatı Emniyet Genel Müdürlüğü olarak bu bakanlığa bağlı bir biçimde örgütlenmiştir. Azerbaycan’da İçişleri Bakanlığı Azerbaycan Polis Teşkilatının merkezi yürütme organıdır. Polis doğrudan bu bakanlığa bağlı olup polisin temsil edildiği ayrı bir kurum (Emniyet Genel Müdürlüğü gibi) yoktur.

Hem Türkiye’nin hem Azerbaycan’ın Polis teşkilatlarının taşra yapılanmaları neredeyse benzerdir. Ancak Türkiye’den farklı olarak Azerbaycan’da köyler taşra kuruluşları içinde yer almaktadır. Azerbaycan’da köylerin güvenliğinden, Türkiye’deki gibi Jandarma değil, polisler sorumludur. Buradan da anlaşılacağı üzere Azerbaycan’da polis yalnız şehirlerin değil, aynı zamanda kırsal alanların da asayiş ve güvenliğinden de sorumlu bir kurumdur.

Her iki ülkenin polis teşkilatında eğitim, hizmet öncesi ve hizmet içi olmak üzere iki şekilde yapılmaktadır. Türkiye’de hizmet öncesi eğitimler Polis Akademisi tarafından gerçekleştirilirken, hizmet içi eğitimler daire başkanlıkları ve il emniyet müdürlükleri tarafından gerçekleştirilmektedir. Azerbaycan’da ise hizmet içi eğitimler genel olarak Türkiye’de olduğu gibi alanlarına göre ilgili birimler tarafından kendi içinde gerçekleştirilmektedir. Hizmet öncesi eğitim ise Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti Polis Meslek Okulu ve Azerbaycan Polis Akademisi tarafından gerçekleştirilmektedir.

Türkiye’de olduğu gibi Azerbaycan’da da Polis Akademisi mesleki eğitim veren bir yükseköğretim kurumudur. Her iki ülke Polis Akademilerinin hizmet öncesi eğitimden sorumlu oldukları görülmektedir. Azerbaycan Polis Akademisi, Türkiye Polis Akademisi kadar geniş yapıya sahip değildir. Türk Polis Akademisinde Polis Amirleri Eğitim Merkezi, Polis Meslek Yüksek Okulları, Polis Meslek Eğitim Merkezleri, Enstitüler (Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, Adli Bilimler Enstitüsü, Trafik Enstitüsü), Araştırma Merkezleri bulunmaktadır. Fakat Türkiye Polis Akademisinden farklı olarak Azerbaycan Polis Akademisinde lisans eğitimi de bulunmaktadır. Lisans eğitimi iki farklı şekilde, uzaktan eğitim ve normal eğitim olarak verilmektedir.

Türkiye’de Emniyet Teşkilatının ihtiyaç duyduğu polis memurlarını yetiştirmek üzere Polis Akademisine bağlı çok sayıda Polis Meslek Yüksek Okulları (6 adet) ve Polis Meslek Eğitim Merkezleri (32 adet) mevcuttur. Polis Meslek Yüksek Okullarında lise ve dengi okul mezunları iki yıl, Polis Meslek Eğitim Merkezlerinde ise üniversite ve dengi okul mezunları 6 ay eğitim gördükten sonra Emniyet Teşkilatında polis memuru olarak göreve başlamaktadırlar. Ancak Azerbaycan’da bir tane Polis Meslek Okulu mevcuttur ve bu yeni bir birimdir. Azerbaycan’da bu tip Polis Meslek Okullarının sayısının artırılması Polis Akademisinin yükünü hafifleterek fayda sağlayacaktır. Hatırlamak gerekir ki Azerbaycan Emniyet Teşkilatının ihtiyacı olan personelleri Polis Akademisi tek başına yetiştirmektedir. Türkiye’de polis memurlarının yetiştirilmesi amacıyla Polis Meslek Yüksek Okullarından farklı olarak faaliyet gösteren Polis Meslek Eğitim Merkezleri de bulunmaktadır. Ancak, Azerbaycan’da Polis Meslek Eğitim Merkezleri mevcut değildir. Azerbaycan Polis Akademisinde yüksek lisans ve doktora eğitimi

Türkiye Polis Akademisinde olduğu gibi Enstitüler tarafından değil, Fakülteler tarafından gerçekleştirilmektedir. Her iki ülkenin Polis Teşkilatlarının eğitim bakımından genel bir değerlendirmesi yapıldığında Türk Polis Teşkilatının eğitim bakımından Azerbaycan Polis Teşkilatına nispeten daha kapsamlı ve teknik bir eğitim yapısına sahip olduğu söylenebilir.

Türkiye hem de Azerbaycan Polis Teşkilatları genel olarak benzer çalışma koşullarına sahiptir. Her iki polis teşkilatında polislerin haftalık çalışma saati 40 saattir. Ayrıca polisler gerek görüldüğü hallerde dinlenme saatlerinde, hafta sonları bayram ve resmi tatillerde de görev yapabilmektedirler. Polisler 40 saatten fazla çalışmalarında fazla mesai ücreti almaktadır. Türk Polis Teşkilatında yıllık izin süresi Azerbaycan Polis Teşkilatına göre daha kısadır. Görev süresi 10 yıla kadar olanlar 20 gün, 10 yıldan fazla olanlar ise 30 gün izin kullanmaktadırlar. Azerbaycan'da ise polisler yıllık 30 gün izin verilmektedir. Bunun yanında 10 yıldan fazla çalışan polisler 5 gün, 15 yıldan fazla çalışanlara 10 gün ve 20 yıldan fazla çalışanlara ise 15 gün fazladan izin verilmektedir. Bu izinlerle birlikte yıllık izinler toplam 45 güne kadar çıkabilmektedir. Türkiye Polis Teşkilatında görev yapan ve çalışma koşulları ağır ve riskli olan polislerin yıllık izin sürelerinin, onların verimliliğinin ve motivasyonlarının artırılması açısından tekrar gözden geçirilmesinde yarar olacağı düşünülmektedir.

Türk Polis Teşkilatında rütbe ve terfi sistemi liyakat ve kıdem esasları üzerine kuruludur. Emniyet Teşkilatı Kanununun 55. Maddesinde polis amirleri rütbeleri ve en az bekleme süreleri belirtilmiştir. Bu maddeye göre polis amirleri rütbeleri ve en az bekleme süreleri şu şekildedir: Komiser Yardımcısı (4 yıl), Komiser (4 yıl), Başkomiser (3 yıl), Emniyet Amiri (3 yıl), 4.Sınıf Emniyet Müdürü (2 yıl), 3. Sınıf Emniyet Müdürü (2 yıl), 2. Sınıf Emniyet Müdürü (2 yıl), 1. Sınıf Emniyet Müdürü (yaş haddi) ve Sınıf Üstü Emniyet Müdürüdür (yaş haddi). Rütbeler Emniyet Teşkilat Kanununda belirlenen süre, sınav ve eğitim şartları sağlanmak koşuluyla kıdem ve liyakate uygun olarak verilmektedir. Rütbelerde yükselme için terfi tarihi esas kabul edilmektedir. Terfiler konusunda üst rütbedeki boş kadro sayısını belirleyip sıralayarak amir ve müdür sınıfı personelin terfilerini önermek üzere Emniyet Genel Müdürlüğü Merkez (Komiser

yardımcısı, Komiser ve Başkomiserler için) ve Yüksek Değerlendirme Kurulu (Emniyet Amiri ile 3. Ve 2. Sınıf emniyet Müdürleri için) oluşturulmuştur. Bu Kurul her yıl terfilerin düzenlemelere uygun olarak kıdem ve liyakat esasına göre gerçekleştirilmesi için önemli bir konuma sahiptir. Emniyet Teşkilatı personelinin terfi atamaları düzenli olarak her yıl Haziran ayında yapılmaktadır.

Azerbaycan Polis Teşkilatında rütbelere dört gruba ayrılmaktadır; ilk polis kademesi (Polis Küçük Serjant (Acemi Çavuş) Polis Serjant (Çavuş) Polis Baş Serjant (Baş Çavuş), orta polis kademesi (Polis Küçük Leytenant (Komiser Yardımcısı), Polis Leytenant (Komiser), Polis Baş Leytenant (Başkomiser) Polis Kapitan (Emniyet Amiri); üst polis kademesi (Polis Mayor (4. Sınıf Emniyet Müdürü), Polis Polkovnik – Leytenant (3. Sınıf Emniyet Müdürü); yüksek polis kademesi (Polis Polkovnik (2. Sınıf Emniyet Müdürü), Polis General - Mayor (1. Sınıf Emniyet Müdürü), Polis General – Leytenant (Sınıf Üstü Emniyet Müdürü), Polis General – Polkovnik (Sınıf Üstü Emniyet Müdürü). İlk üç kademe bulanan rütbelere belirli bekleme süreleri bulunmakta iken yüksek polis kademesinde yer alan rütbelere belirli bir bekleme süresi yoktur. Bu rütbelere bulunan polis müdürleri Cumhurbaşkanının onayı ile üst rütbelere ve makamlara atanabilmektedirler. Diğer taraftan, Azerbaycan Polis Teşkilatında bazen makam rütbenin önüne geçebilmektedir. Bu nedenle bazen rütbece küçük bir polis amiri kendisinden rütbece büyük bir polis amirinin üstünde bulunan bir makama atanabilmektedir. Dolayısıyla ast rütbedeki bir amir bulunduğu makam dolayısıyla üst rütbede bulunan bir amire emir verebilmektedir. Bu durum polislerde moral ve motivasyon düşüklüğüne neden olmaktadır. Bu konunun belirli bir sistematik yapıya kavuşturulması söz konusu sorunun giderilmesi açısından yararlı olacaktır.

Sonuç olarak; Türkiye ve Azerbaycan Polis Teşkilatlarının Karşılaştırılması ile ilgili yapmış olduğumuz bu tez çalışmasında tezin temel hipotezi ile uyumlu bir tablonun olduğu görülmüştür. Bu bağlamda yapılan karşılaştırmalar ve tespitler ışığında, Türkiye ve Azerbaycan Polis Teşkilatlarının örgütlenme, eğitim, çalışma koşulları, rütbe ve terfi sistemi alanlarında birçok ortak noktasının bulunduğu ve bu durumun her iki ülke polis

teşkilatının işbirliği yapabilmesine ve mevcut işbirliği alanlarını geliştirmesine önemli katkılar sunabileceği sonucuna ulaşılmıştır.

KAYNAKÇA

Tsoggerel, A. (2009). *Türkiye ve Moğolistan Polis Teşkilatlarının Karşılaştırılması*, (Polis Akademisi, Güvenlik Bilimler Enstitüsü, Güvenlik Stratejileri ve Yönetimi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), Ankara, s. 44.

Geleri, A. (2003). *Uluslararası Polislik, İç Güvenlik ve Karşılaştırmalı Polis Sistemleri*, Nobel Yayınları, Ankara, s. 29-56.

Priyev, A. (2005). *Azerbaycan Respublikası Hüquq Mühafizə Orqanları*, Çıraq yayınları, Bakı.

Parlak, B. (2018). “*Azerbaycan’da Kamu Yönetimi Ve Yerel Yönetimler: Yapısal, İşlevsel ve Karşılaştırmalı Analiz*”, TESAM III. Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi, s.115-134.

Parlak, B. (2018). *Yeni Yönetim Sistemine Göre Türkiye’de Kamu Yönetimi*, Beta yayınları, İstanbul.

Eryılmaz, B. (2012). *Kamu Yönetimi*, Umutepe Yayınları, Kocaeli.

Balcı, F. (2014). *Çağdaş Yönetim Perspektifinde Polis Eğitimi ve Yönetimi*, Ayrıntı Basım Yayın ve Matbaacılık, Ankara, s.14.

Mehdyev, F. (2010). *İnzibati Hüquq*, Qafqaz yayıncılık, Bakı.

Çelik, H. (2013). *Kamu Yönetimi*, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir, s.109.

Uzunbacak, H. H. (2017). “*Polislerin Çalışma Saatlerinin Aile Yaşam Kalitesine Etkisi Üzerine Nitel Bir Araştırma*”, Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, sayı 2.

Ceferov, İ. (2010). *Azərbaycan Respublikası konstitusiyasının şərhı*, Hüquq edebiyatı neşriyyatı, Bakı.

Əliyarlı, İ. (2018). *Azərbaycan Polisinin Yaranması və Təşəkkür Tarixi*, Mütercim Yayınları, Bakı, s.18.

Sayan, İ. Ö. (2013). *Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi*, Ankara.

Gözler, K. (2012). *Anayasa Hukukuna Giriş*, Ekin Kitapevi Yayınları. Ankara.

Çetin, S. (2009). *Yerel Yönetim Birimi Olarak Türkiye’de İl Özel İdaresi*.

Ülkmen, S. (2006). *Amerika Birleşik Devletleri ve Türkiye Cumhuriyeti Polis Teşkilatlarının Karşılaştırılması*, Ankara, s.72.

Şahin, Ş. (2007). *Kamu Güvenliğinin Sağlanmasında Türkiye ve ABD Polis Teşkilatlarının Karşılaştırılması*, (Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yönetim Bilimleri Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), İstanbul.

Tirab, T. (2013). *Türkiye ve Sudan Polis Teşkilatlarının Karşılaştırılması*, (Polis Akademisi, Güvenlik Bilimler Enstitüsü, Güvenlik Stratejileri ve Yönetimi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), Ankara, s.53.

Özer, U. (2011). *Kamu yönetimi*, Eskişehir, s.7.

Mahmudlu, Y. (2017). *Tarix, Şerq-Qerb Metbesi*, Bakı.

Mercek, M. (2018). *Azerbaycan'ın Devlet Yapısı ve Taşra Yönetiminde Merkez - Yerel İlişkileri*, Afyon.

Nağıyeva, Ş. (2008). *Azerbaycan Xalq Cumhuriyeti*, Axundov adına milli kitabxana, Bakı.

3201 sayılı T. C. Emniyet Teşkilat Kanunu,

<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.3201.pdf>, (Erişim Tarihi: 21.05. 2019).

442 Sayılı köy kanunu, <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.442.pdf>, (Erişim Tarihi: 10.04. 2019).

5393 Sayılı Belediye Kanunu, Md 4,

<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5393.pdf>, (Erişim Tarihi: 1.04. 2019).

657 Sayılı Devlet Memurlar Kanunu, Md. 102,

[https://www.dhmi.gov.tr/Lists/DosyaYonetimiList/Attachments/28/657%20\(1\).pdf](https://www.dhmi.gov.tr/Lists/DosyaYonetimiList/Attachments/28/657%20(1).pdf),

(Erişim Tarihi: 10.07.2019).

Ahmet Saygı,

<https://todaie2011.blogspot.com/2012/01/kamu-yonetimi-orgutlenme.html>,(Erişim

Tarihi: 9.04. 2019).

Azerbaycan Cumhurbaşkanı Kararı, <http://www.e-qanun.az/framework/4364>, (Erişim Tarihi: 29.07. 2019).

Azerbaycan Cumhurbaşkanı Kararnamesi, <http://www.e-qanun.az/framework/4364>,

(Erişim Tarihi: 18.09. 2019).

Azerbaycan Cumhuriyeti 1995 Anayasası, Md. 134, <http://www.e-qanun.az/framework/897>, (Erişim Tarihi: 29.03. 2019).

Azerbaycan Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı Polis Akademisi Sitesi, <https://www.pa.edu.az/?/az/menu/108/>, (Erişim Tarihi: 09.08. 2019).

Azerbaycan Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı, <https://m.mia.gov.az/?/az/content/422/>, (Erişim Tarihi: 18.09. 2019).

Azerbaycan Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı Sitesi, <https://www.mia.gov.az/?/az/content/129/>, (Erişim Tarihi: 30.07. 2019).

Azerbaycan Cumhuriyeti İş Kanununun, <http://www.e-qanun.az/code/7>, (Erişim Tarihi: 21.09. 2019).

Azerbaycan Cumhuriyeti Kanunu Md. 2: Arazi Kuruluşu ve Arazi Bölğü'sü üzere, http://www.e-qanun.az/alpdata/framework/data/0/f_510.htm, (Erişim Tarihi: 19.04. 2019).

Azerbaycan Cumhuriyeti Kanunu, <http://www.e-qanun.az/framework/3580>, (Erişim Tarihi: 29.07. 2019).

Azerbaycan Cumhuriyeti Merkezi Kütüphane, Polis Hakkında Tarihi Metin, <http://web2.anl.az:81/read/page.php?bibid=19378&pno=37>, (Erişim Tarihi: 16.08. 2019).

Azerbaycan Cumhuriyeti Polis Akademisi Sitesi, <https://www.pa.edu.az/?/az/menu/52/>, (Erişim Tarihi: 07.08. 2019).

Azerbaycan İçişleri Bakanlığı Sitesi, <https://mia.gov.az/index.php?/az/content/131/>, (Erişim Tarihi: 23.07. 2019).

Azerbaycan Polis Teşkilatında Rütbe ve Terfi Sistemi Hakkında Kanun, http://www.e-qanun.az/alpidata/framework/data/4/f_4364.htm, (Erişim Tarihi: 25.09. 2019).

Azerbaycan Polis Teşkilatında Rütbe ve Terfi Sistemi Hakkında Kanun, http://www.e-qanun.az/alpidata/framework/data/4/f_4364.htm, (Erişim Tarihi: 29.09. 2019).

Azerbaycan'ın Devlet Yapısı ve Taşra Yönetiminde Merkez - Yerel İlişkileri, [file:///c:/users/tosh%c4%b1ba/downloads/azerbaycan%20%c4%b0dari%20yap%c4%b1s%c4%b1%20\(2\).pdf](file:///c:/users/tosh%c4%b1ba/downloads/azerbaycan%20%c4%b0dari%20yap%c4%b1s%c4%b1%20(2).pdf), (Erişim Tarihi: 05.05. 2020).

Bələdiyyələrin Statusu Haqqında Azərbaycan Respublikasının Kanunu, (<http://www.e-qanun.az/framework/4770>), (Erişim Tarihi: 12.05.2019).

Bitlis Polis Eğitim merkezi, <https://bitlispomem.pa.edu.tr/pomem-giris-sartlari.html>, (Erişim Tarihi: 11.06. 2019).

Emniyet Genel Müdürlüğü Sitesi, <https://www.egm.gov.tr/teskilat-semasi>, (Erişim Tarihi: 9.05. 2019).

Haberfakt, <http://xeberfakt.az/bolge/9512-naxvanda-dn-in-orta-xtisas-polis-mktbi-yaradld.html>, (Erişim Tarihi: 11.09. 2019).

İl İdaresi Kanunu md. 4, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.5442.pdf>, (Erişim Tarihi: 11.03. 2019).

Mahmut Güler, <https://www.academia.edu/35.822.532/>, (Erişim Tarihi: 2.04. 2019).

Memurlar. Net, <https://www.memurlar.net/haber/756769/cumhurbaskanligi-teskilat-semasi.html> (Erişim Tarihi: 1.03. 2019).

Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı, <http://din.nmr.az/>, (Erişim Tarihi: 13.09. 2019).

Nazirler Kabinesi Sitesi, <https://cabmin.gov.az/az/page/57/>, (Erişim Tarihi: 7.04. 2019).

Polis Hakkında Azerbaycan Cumhuriyeti Kanunu,

http://www.vertic.org/media/national%20legislation/azerbaijan/az_law_police.pdf,

(Erişim Tarihi: 03.08. 2019).

T. C. Cumhurbaşkanlığı Mevzuat Bilgi Sistemi, <https://www.mevzuat.gov.tr/>, (Erişim Tarihi: 03.05. 2020).

T. C. Emniyet Genel Müdürlüğü Polis Akademisi Başkanlığı,

<https://www.pa.edu.tr/Upload/editor/files/2019-pmyo-klavuzu.pdf>, (Erişim Tarihi: 03.06.

2019).

T. C. Polis Akademisi Güvenlik Bilimler Enstitüsü,

<https://gbe.pa.edu.tr/hakkimizda.html>, (Erişim Tarihi: 16.06. 2019).

T. C. Polis Akademisi Sitesi, <http://pa.edu.tr/>, (Erişim Tarihi: 30.05. 2019).

T. C. Polis Akademisi sitesi, <http://pa.edu.tr/atilanin-3-kati-emniyet-personeli-alindi.html>, (Erişim Tarihi: 19.05. 2020).

T.C. İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü Sitesi, <https://www.egm.gov.tr/tarihce>, (Erişim Tarihi: 19.04. 2019).

T.C. İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü Sitesi, <https://www.egm.gov.tr/rutbeler>, (Erişim Tarihi: 13.07. 2019).

T.C. Polis Akademisi Adli Bilimler Enstitüsü: <https://abe.pa.edu.tr/>, (Erişim Tarihi: 01.07. 2019).

T.C. Polis Akademisi Sitesi, <https://abe.pa.edu.tr/>, (Erişim Tarihi: 29.06. 2019).

T.C. Yüksek Seçim Kurulu Karar No: 292,

<http://www.ysk.gov.tr/doc/karar/dosya/77555/2018-292.pdf>, (Erişim Tarihi: 12.05. 2020)

T.C. Cumhurbaşkanlığı Mevzuat Bilgi Sistemi, <https://www.mevzuat.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 15. 07. 2019)

TBMM,

<https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/tutanak/tbmm/d21/c058/b080/tbmm210580800663.pdf>, (Erişim Tarihi: 15.07. 2019).

Türk kamu yönetimi genel teşkilat şeması ve Cumhurbaşkanlığı teşkilat şeması, https://www.academia.edu/40215015/Türk_kamu_yönetimi_genel_teskilat_seması_ve_Cumhurbaşkanlığı_teskilat_seması, (Erişim Tarihi: 20.05. 2020).

Türkiye 1982 Anayasası, Md 1,

https://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa_2018.pdf, (Erişim Tarihi: 24. 02. 2019).

Türkiye Cumhurbaşkanı Kararnameleri,

<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/07/20180710-1.pdf> ,(Erişim Tarihi: 3.03. 2019).

Türkiye Cumhurbaşkanı Yardımcıları,

https://tr.wikipedia.org/wiki/t%3bc3%bc3rkiye_cumhurba%5c5%9fkan%4%b1_yard%4%b1mc%4%b1s%4%b1, (Erişim Tarihi: 15.05. 2020).

Türkiye Cumhurbaşkanlığı Sitesi, <https://www.tccb.gov.tr/kabine/>, (Erişim Tarihi: 09.03. 2019).

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı,

https://www.tccb.gov.tr/cumhurbaskanligi/gorev_yetki/, (Erişim Tarihi: 06.03. 2019)

Türkiye İstatistik Kurumu, <http://www.tuik.gov.tr/prehaberbultenleri.do?id=30567> (Erişim Tarihi: 21. 02. 2019).

Xüsusi rütbelərin verilmə qaydası, <https://m.mia.gov.az/index.php/?/az/content/421/>, (Erişim Tarihi: 25.09. 2019).

Yasemin Sezgin, http://ermenek.bel.tr/photos/pdfs/yetkialani_kurumsal.pdf, (Erişim Tarihi: 13.03. 2019).

Yerli İcra Hâkimiyeti Hakkında Esasname, <http://www.e-qanun.az/framework/23701>, (Erişim Tarihi: 17.04. 2019).

Yerli İcra Hâkimiyeti Hakkında Kanun, <http://supremecourt.gov.az/static/view/149> (Erişim Tarihi: 9.05. 2019).